

Учасники і учасниці Першого міжнародного конкурсу української прози і поезії «Франкові зорі» в Ловрані (Хорватія), що відбувся в рамках VIII Українського Фестивалю за організації УКПТ «Дніпро-Річка» та Української громади Республіки Хорватія, читайте на стор. 12–15

З нагоди 28-ї річниці ухвалення Основного Закону держави Всеукраїнське Товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка провело конференцію на тему «Хто і чому підважує конституційні підвалини Української Держави» під головуванням очільника «Просвіти» Павла Мовчана.

У заході взяли участь і виступили Георгій Філіпчук, академік Національної академії педагогічних наук України, Віктор Шишкін, перший генпрокурор України і суддя Конституційного суду (2006–2015), Микола Голомша, заслужений юрист України, Іван Заєць, народний депутат п'ятого скликання, Володимир Семистяга, голова Луганського обласного об'єднання «Просвіта», Дмитро Ломачук, лавреат Шевченківської премії, кінорежисер, Роксолана Хмара, громадська діячка, дружина Степана Хмари, Олександр Ковалів, доктор економічних наук, Сергій Присухін, доктор філософії, Петро Чернега, доктор історичних наук, Юрій Работін, голова Одеської регіональної організації НСЖУ, Юрій Мосенкіс, доктор філологічних наук, і багато інших представників інтелектуального кола, у тому числі і просвітян із різних куточків України, які долучилися до конференції дистанційно.

Спогадами про те, як ухвалювалася Конституція, поділилися активні учасники історичної події. Павло Мовчан, зокрема, згадав про піднесення, яке запанувало серед державників після ухвалення документа. «Колега Володимир Яворівський сказав тоді, що головну справу життя зроблено!» – пригадає Павло Михайлович. За його словами, в той час ніхто не міг передбачити, з якими викликами в майбутньому зіткнеться молода держава. Тому, на його думку, нинішній день 28 червня – не для святкування, а для роздумів і пошуку відповідей.

Ще один учасник доленосної події – Іван Заєць – зауважив, що Конституція з'явилася не за одну ніч, а цей процес тривав майже шість років і його започаткували депутати ще першого скликання. Нагадав про раніше ухвалену Декларацію про державний суверенітет України.

За круглим столом пролунало і чимало слухних зауважень щодо змісту Основного Закону. Так, Віктор Шишкін звернув увагу на відсутність окремого розділу про оборону держави. А народ-

Не чіпати Конституцію

ний депутат Віктор Жердицький зазначив, що саме тоді, в 90-х роках минулого століття, була втрачена можливість ствердити в Конституції пріоритет українських інтересів. Через це, як відомо, величезна частина нашої економіки опинилася в руках відвертих ворогів України.

Своєю чергою Георгій Філіпчук погодився з тим, що в червні 1996 р. було прийняте рішення, можливо, і не найкраще, але оптимальне, щоб прискорити становлення української державності.

Учасники зібрання звертали увагу на те, що порушення Основного Закону стало ледь не нормою для української влади, що змінюється після кожних президентських виборів. Професор права Микола Голомша наголосив на тому, що немає кримінальної відповідальності за порушення норм Конституції. За його словами, політична корупція існує в самому парламенті, адже 80% законів приймаються в інтересах великого бізнесу!

Народний депутат України кількох попередніх скликань Валерій Асадчев відзначив, що сама Конституція в нас не захищена. Далі його колишній колега по парламенту Віктор Жердицький розвинув тему безпеки, до яких може призвести намагання чинної влади змінити під себе Основний Закон. За словами промовця, в той час, як усі медіа в руках ворогів України, Конституцію чіпати не можна. Але передусім щось змінювати в Конституції заборонено під час воєнного стану.

Учасники розмови погодилися на тому, що наразі Конституція має бути недоторканою. Під час заходу Павло Мовчан вручив Роксолані Хмарі особливу просвітянську відзнаку – медаль «Будівничий України» – за вагомий внесок у справу українського національного відродження, розбудову і зміцнення Української держави. Вітаємо!

Власн. інф.

Василь Куйбіда, Роксолана Хмара, Павло Мовчан

Вітаємо!

Указом Президента України №383/2024 «Про відзначення державними нагородами України з нагоди Дня Конституції України» нагороджений орденом князя Ярослава Мудрого II ступеня Павло Михайлович Мовчан – голова Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Т. Шевченка.

ОЛЕГ ПУСТОВГАР

3

НАДІЯ ГАВРИЛЮК

8

ПЕРЕДПЛАТА—2024

Вартість:

1 міс. — 60 грн.

3 міс. — 180 грн.

5 міс. — 300 грн.

Будьмо, друзі, разом!

“За” економіку воєнного часу!

Микола ГОЛОМША

На противагу заявам окремих урядовців, що нам потрібно по 300 тисяч іноземців-заробітчан у рік, бо ми вже відчуваємо дефіцит будівельників. Так, це правда, що дефіцит будівельників є. Тому в першу чергу потрібно зберегти воїнство, а зробити це можна, якщо дорожити кожним солдатом на передовій і перестати красти на крові, щоб дати солдатам “очі” та все необхідне озбро-

ення, бо це не тільки всенародний осуд, а й кара господня. Об’єднати зусилля задля озброєння силами власного оборонного комплексу, працювати 24 на 7, нарощуючи власне виробництво озброєння усіх потреб, відмовитись від зарплат мирного часу посадовцям, які щомісяця отримують понад сотні тисяч та мільйони. Притягти до відповідальності тих очманілих, що множать статки на потребах армії і купують вілли за кордоном, бо окремі не розуміють, що в окопах гине цвіт нації. Створити ударні сили з діючих правоохоронних органів по боротьбі з корупцією, щоб реально зупинити корупційні прояви у забезпеченні життєдіяльності ЗСУ по всіх напрямках – це будуть тисячі проваджень, і боїтись цього не треба, а наголос поставити на боротьбу з організованою злочинністю серед високопосадовців найвищого рангу і аж до низу.

Друге – це розумна логістика мобілізації. Всі кошти, зекономлені від зарплат національних компаній, державних чиновників з окладами понад 100 тисяч та ви-

лучені від корупційних проявів, від бездумного витрачання коштів у воєнний час на різні потреби, без яких можна обійтись, та інше – віддати на зарплату 100 тисяч призовникам, а 300 тисяч тим, хто воює з початку війни. Тоді припиниться ганебне вилучення чоловіків з соромом перед усім світом.

Терміново припинити згубну податкову політику мирного часу і бездумного підняття тарифів та податків. Запровадити програму економіки воєнного часу, зобов’язати вчених вдосконалити інклюзивну економічну програму розвитку високо диверсифікованої політики економічного розвитку України і в післявоєнний час. Терміново вдосконалювати кадрову політику на професійній сегмент в Уряді, позбутись корупційного баласту.

Оголосити створення сприятливих умов для бізнесу та комерції, щоб повернути щонайменше 30 млн українців, а не запрошувати найманців. Оце буде розумна і правильна політика направлена на перемогу і відбудову України. Слава Україні!

Михайлина БОДНАР,
завідувачка культурно-масовою
роботою Івано-Франківської
обласної “Просвіти”

Історія країни в піснях

луженого працівника культури України, викладача фахового музичного училища ім. Д. Січинського, Світлану Суховій, заслужену артистку України, артистку Івано-Франківського обласного музично-драматичного театру ім. І. Франка, Олесю Франко, заслуженого діяча естрадного мистецтва України, викладача-методиста музичної школи № 1 ім. М. Лисенка, члена Національної спілки письменників України, композиторку, поетесу, родичку Івана Франка та за участю відповідального секретаря обласної “Просвіти” Андрія Деркача.

У скорботну хвилину згадали наших чоловіків, братів, сестер, які загинули на війні у різні часи нашої історії. А вони здебільшого трагічні, буремні і незламні. Про це співав народний лемківський хор “Бескид” під керівництвом О. Поглод, а також хор “Фронтіві друзі” (керівник В. Полішук).

Учень ліцею № 10 Івано-Франківська Андрій Радчук своєю грою на сопілці для ЗСУ заробив 150 тисяч. Тому тут його виступ дуже тепло зустрічали.

У фестивалі взяв участь поет-пісняр з Космача Нестор Мартинь, який отримав Гран-прі та диплом сертифікат Національної премії в галузі культури за розвиток українського мистецтва у Міжнародному конкурсі мистецтв “ART Space – 2024”. І звітти ж солістка Марія Фелікс.

Надійним духовним джерелом є “Просвіта”, яка посяла зерна добра, справедливості, високого патріотизму у серці наших дітів і батьків, які в такому ж дусі виховували своїх дітей і онуків.

Пісню “Сини України” виконала учениця музичної школи № 1 ім. М. Лисенка Анна Солонина, а учень природничо-математичного ліцею Богдан Римарук – українські пісні “Козаки” і “Лелеки”. Повстанську пісню “Світить сонце” заспівав молодий просвітянин Андрій Фуштей.

Багато загинуло наших сестер, серед них: Ольга Басараб, Олена Теліга. Чимало молодих дівчат загинули героїською смертю зі зброєю в руках, захищаючи поранених бійців, працюючи в нелегальному Червоному

Хресті УПА, який очолювала вдома діячка ОУН Катерина Зарицька. А скільки каралися в концтаборах і тюрмах! І все це відображено в піснях і подіях, які писалися і складалися кров’ю в нелегі роки. З патріотичною програмою на фестивалі виступив хор Союзу українок “Берегиня” і жіночий вокальний ансамбль “Квіти ромену” ОНД “Просвіта”, солісти Людмила Булієнко та Орест Турок.

У фестивалі зі стрілецькими піснями взяв участь і виступив священник Орест Путько. Він – заступник голови Івано-Франківської миської “Просвіти”, патріот, залюблений в українську пісню.

Цими днями ми відзначаємо 35-ту річницю першого молитовного Віче підпільної УГКЦ, де Орест Путько був учасником і про це розповів.

18 червня 1989 року на Зеленовяточну неділю відбулось більш як сотисячне Віче за підтримки філії УГС та культурно-наукового товариства “Рух”. За проведення о. Миколу Сімкайла (пізніше Єпископа Коломийської Єпархії УГКЦ), голову УГС Миколу Кобрину було арештовано в СІЗО. А напередодні кореспондента радіо “Свобода”, члена УГС Романа Гладіша було жорстоко побито невідомими. Це теж відрізок нашої історії України. А вже новітню показала і зіграла в театралізованому дійстві акторка і режисерка Центру патріотичного виховання учнівської молоді імені Степана Бандери Наталія Тихонова, син якої на війні.

Постаті українських патріотів, націоналістів, політ’язнів, живих і мертвих змінюють нашу любов до отчого дому, рідної землі, нашого роду й нагадують сущому і прийдешньому поколінням, хто ми, чиїх батьків діти, якою ціною вони торували нам шлях до свободи. Пісні “Свобода” та “Вознесись, Україно” виконала заслужена артистка України Світлана Суховій.

За участь у фестивалі й активну життєву позицію його учасники отримали дипломи від обласної “Просвіти”.

Буде “Буча”

Фільм “Буча”, знятий на основі подій, які відбулися в перший рік повномасштабної війни в Україні, українцям покажуть вже восени. Про це виданню “Фокус” повідомили продюсери фільму.

Відомо, що фільм вийде на кіноекрани 7 листопада. Глядачі зможуть побачити та прожити події, які відбулися у 2022 році в місті Буча. Зокрема йдеться про героїзм та трагічну долю українців, які постраждали внаслідок російської агресії.

В основі сюжету – історія громадянина Казахстану, який ще у 2019 році отримав притулок в Україні, однак вже у 2022 році опинився в епіцентрі російсько-української війни. Чоловік зумів врятувати понад 200 українців,

які опинилися в полоні окупованих територій російською армією.

У фільмі знялись багато відомих українських акторів. Серед чоловічого складу: В’ячеслав Довженко родом із Дніпра, киянин Артемій Єгоров, Сергій Стрельников, який народився в Росії, але все життя прожив в Україні на Київщині, одесит Даніель Салема, який служить на фронті, а також польський актор Цезарій Лукашевич, який виконав головну чоловічу роль у стрічці. Серед жіночого складу: Катерина Олос родом із Полтави та Анастасія Нестеренко родом із Житомирщини.

Режисер фільму – харків’янин Станіслав Тіунов, сценарист і продюсер – Олександр Шур.

Власн. інф.

Пам’яті щирого друга України

Всеукраїнське товариство “Просвіта” з глибоким сумом сприйняло скорботну звістку про відхід у засвіти відомого діяча української громади в США, популяризатора української мови та культури, мецената, доктора Богдана Боднарука.

Богдан Ярополк Боднарчук родом із Стрийщини, що на Львівщині. У роки Другої світової війни його батьки були вивезені на примусову працю до Гамбурга, а після війни опинилися в таборах для переміщених осіб в англійській зоні окупації. Згодом Боднаруки перебралися до Бразилії, а потім до США.

Поруч із здобуттям освіти, побудовою успішної кар’єри в промисловості, Богдан Боднарчук був активним учасником в розбудові українського життя у США в різних його напрямках. У 1962–1963 рр. очолював Українську Студентську Громаду в Чикаго, входив до Комітету по збиранню фондів для українознавчих студій в Гарвардському університеті. Долучався до діяльності інших українських осередків і об’єднань у Чикаго: очолював Товариство Українських Інженерів (1971–1972), керував “Пласт-Прият” (1983–1984), був заступником голови Товариства “Рідна Школа” (1985–1986). Надавав підтримку для постраждалих дітей у Чорнобильській катастрофі. З 1995 року розгорнув активну діяльність у Товаристві Української Мови (ТУМ) у Чикаго на посаді організаційного референта.

Спільно з вірною супутни-

цею долі, коханою дружиною, надійним плечем і підтримкою, шановною пані Вірою Боднарчук (до шлюбу – Лукаш), після відновлення незалежності України багато разів відвідував Батьківщину.

До останніх днів продовжував свою натхненну працю в ТУМ у Чикаго, співпрацював і допомагав у діяльності обласних “Просвіт” в Україні. Свої мандрівки до України подружжя Боднаруків оплачували власним коштом, завжди намагалися сприяти встановленню контактів між українською громадою в США, зокрема ТУМ у Чикаго, та Україною. Велика увага надавалася поступу української мови та її вжитку на різних рівнях у незалежній Україні. Численна фінансова допомога передавалася для різних українських інституцій від Товариства Української Мови в Чикаго за сприяння панства Боднаруків.

З початком російської агресії проти України, повномасштабним вторгненням рф до України в 2022 році, Богдан Боднарчук намагався всіляко підтримувати Україну. Редакція “Слова Просвіти” вдячна меценатам Боднарукам за підтримку видання під час війни і для нас було справою честі висвітлювати заходи українців у США по підтримці України та лобювання її інтересів, якими опікувався наш покійний побратим.

Щиро співчуваємо дружині покійного, професорці Вірі Боднарчук, родині, всім, хто знав Богдана Боднарука.

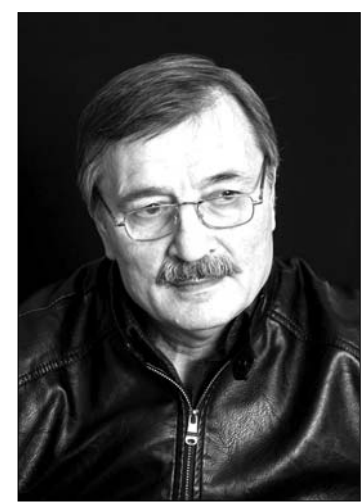
Відзначили гідних

У Каневі на Чернечій горі відбулася церемонія нагородження щорічною Міжнародною відзнакою Фонду Тараса Шевченка. Дипломи лавреатів премії за багаторічну подвижницьку діяльність на терені становлення і розвитку Української держави, просвітницьку діяльність у сфері збереження національної культури, освіти та історії отримали:

- вокальний дует народних артисток України “Тельнюк: Сестри”;

- громадський діяч та науковець, засновник Фонду “Рідна країна” Микола Томенко;

- заслужений художник України Микола Лихошва.

Втрата

У віці 64 років помер український поет Олег Гончаренко з

Мелітополя, член НСПУ, автор багатьох книжок, лавреат низки літературних премій, громадський діяч.

Почесний громадянин Мелітополя Олег Гончаренко всупереч небезпеці залишався в рідному місті в перші роки окупації, продовжував писати.

Добірка віршів мужнього поета була надрукована у “Слові Просвіти” під псевдонімом.

Долаючи небезпеки і важку хворобу, Олег Гончаренко все-таки виїхав з Мелітополя до Естонії, але серце поета не витримало випробувань долі.

Просвітяни сумують разом з усіма, хто знав і шанував покійного Олега Миколайовича Гончаренка. Світла йому пам’ять.

Конституції – 28. Як це було на Полтавщині

Спогади пресекретаря обласного громадського комітету на підтримку нової Конституції України про громадсько-політичний вимір конституційного процесу на Полтавщині у квітні, травні та червні 1996 року.

На роздоріжжі: нова Конституція як підмурівок державності чи нове союзне ярмо?

Протягом п'яти років наша молода держава жила за законами УРСР. Хоч і було відновлено Незалежність 24 серпня 1991 року, але по суті Україна лишалася уламком “совка” – діяли закони УРСР і Конституція УРСР, хіба тільки трохи “підфарбована”. Взагалі визнання потреби створення сучасної Конституції було затверджене ще в рішенні Верховної Ради в 1992 році. У листопаді 1994 року ВР ухвалила персональний склад Конституційної Комісії. У червні 1995 року 240 депутатів парламенту підписали Конституційну угоду між Президентом і ВР строком на 1 рік. Тобто влітку 1996 року спливав її термін, і треба було щось вирішувати з прийняттям нової Конституції. Противники її схвалення – комуністи та іже з ними дивилися в бік Москви. Улітку 96-го мали відбутися вибори президента Росії. Не ідеалізує Єльцина, який розв'язав війну в Ічкерії та робив взаємовиключні заяви щодо України: то говорив, що “каждое утро просыпается с мыслями об Украине”, то з його оточення лунали заяви ажно до погроз застосувати ядерну зброю, якщо українці не відмовляться від незалежності. Але ж альтернативою Єльцину був рейтинговий на той час лідер комуністів Росії Геннадій Зюганов. Його прихід до влади означав би політику втягування України у нове “союзне ярмо”, це була реальна загроза російсько-української війни вже тоді. Яка вже там нова Конституція... Не дивно, що комуністи в Україні все більше нахабніли, нетерпляче очікуючи перемоги Зюганова й проголошуючи гасла відновлення СССР.

Рухівські петиції

На захист держави стали національно-демократичні сили. З ініціативи В'ячеслава Чорновола Народний Рух України проголосив петиційну кампанію за якнайшвидше прийняття Конституції. Рух її розглядав ще і як підготовку до проведення референдуму, на якому мав висловитися народ. Бо одна з точок зору, яка побутувала в національно-демократичному середовищі, полягала в тому, що у ВР, де сильні були впливи п'ятої колони Кремля, навряд чи вдасться прийняти нову Конституцію.

Петиційна кампанія відбувалася по всій Україні, в тому числі й на Полтавщині. Найактивніша фаза припала на травень. Зараз петиції заповнюють у всесвітній павутині, але тоді ще інтернет в Україні був у зародковому стані (власне, перший сайт з'явився якраз у 1996 році). Тож полтавські рухівці звернулися на радіо й у газетах із зверненням-оголошенням про пункти збору. Приміром, у Полтаві вони були у центрі міста біля кіоску “Просвіти”, біля заупинки транспорту у мікрорайонах Левада, Половки, на “Алмазному” – біля “Універсаму”. Поставили стенди, сотні полтавців приходили і ставили свій підпис на видрукуваних у

столичній друкарні бланках. Паралельно НРУ збирав підписи за заборону КПУ. Люди мали приходити з паспортом, фіксувалися прізвище, ім'я, по батькові, дані паспорта, домашня адреса. Станом на кінець червня 1996 року у секретаріат Руху його активісти з усіх кутчків України, в тому числі й із Полтавщини передали петиції із загальною кількістю підписів 3 мільйони 411 тисяч та 2 мільйони 730 тисяч за заборону антидержавної діяльності КПУ. Такий успіх спрацював “на відмінно”: з'явився указ Кучми про проведення референдуму у вересні. Тож під “тягарем” указу і петиційним народним тиском депутати ухвалили Конституцію все-таки у стінах парламенту.

Відсутність Конституції – загроза українській державності

Для протидії комуністичній пропаганді з ініціативи голови Руху В'ячеслава Чорновола, Народно-Демократичної та Ліберальної партій заснували Всеукраїнський громадський комітет на підтримку нової Конституції (далі Комітет). 4 квітня 1996 року обласний Комітет утворили і на Полтавщині. Фундаторами його стали обласні організації НРУ, Української республіканської партії (УРП), демократичної (ДемПУ), ліберальної (ЛПУ), християнсько-демократичної (ХДПУ), міжрегіонального блоку реформ (МБР) та 10 громадських об'єднань: Спілка ветеранів ЗСУ, спілка фермерів, товариство “Просвіта”, “Союз українок”, обласна організація солдатських матерів, “Зелений світ” та ін. Координували діяльність комітету депутат обласної ради, голова обласної організації НРУ Микола Кульчинський, його заступник Олександр Келим та представник МБР Володимир Голуб.

Оскільки діяльність симпатиків нової конституції базувалася на НРУ, а я тоді був пресекретарем Полтавської облорганізації, то був обраний і пресекретарем облкомітету. Він працював доволі різнопланово, проводив різні за-

ходи – це були семінари, зустрічі з народними депутатами, концерти хору “Прометей”, просвітницькі кампанії, наприклад, поширення і популяризація всеукраїнської газети “Час-Тайм”, шеф-редактором якої був В'ячеслав Чорновіл, виступи на радіо і ТБ, публікації в газетах – все це було спрямоване на роз'яснення головних положень проекту Конституції, який напрацювала згадана вище конституційна комісія. Взагалі полтавців, які забажали контактувати, з'ясовувати

текст Конституції, деталі Конституції, запрошували звертатися в управу обласного Руху по пров. Піонерському, 4 (нині пров. Романа Шухевича). Протягом квітня 1996 року комітет справді став обласним і структурувався: в переважній кількості районів і міст обласного значення були створені районні чи міські комітети, – зазвичай на базі структур НРУ. Але найдієвішим був Кременчуцький міський, роботу якого координував директор приватної школи “Віка” Валерій Загребельний, депутат Кременчуцької міськради. Першим заходом комітету у Полтаві став масштабний круглий стіл, присвячений проблемам конституційного процесу. Полтавські політики висловлювали різні точки зору щодо вдосконалення проекту. Скажімо, Микола Кульчинський пропонував більш досконало висписати статтю 10, щоб зміцнити позиції української мови і передбачити, що умовою розвитку демократичного суспільства є наявність політичних партій. Забігаючи наперед скажу, що фракція НРУ на чолі з В'ячеславом Чорноволом зафіксувала статтю 11 Конституції побудову України саме як національної держави. Там зазначено, що держава сприяє розвитку мови, національної культури, загалом нації, введено поняття національної пам'яті як державної політики і т. д. А от представники МБР чи ЛПУ на цьому зібранні пропонували більш розмиті формулювання в питаннях національної ідентичності, мови, культури, національної пам'яті, або взагалі пропонували відмовитися від них, щоб, мовляв, “не нагнітати ситуацію і шукати точки дотику з КПУ і СПУ”. Але з відстані часу бачимо, що чорноволівська рухівська позиція виявилася стратегічно правильною.

Пригадується ще першотравнева зустріч у актовій залі Полтавського центру культури (нині це зала обласного симфонічного оркестру по вулиці Європейській) з народним депутатом, головою товариства “Меморіал”, членом Центрального проводу НРУ Лесем Танюком. Це людина, яка жила Україною, все своє життя присвятивши національній ідеї і боротьбі за її відродження. Пізніше працював у нього помічником-консультантом і пишаюся цим. А тоді, у 1996 році, запам'яталося, як він влучно, з гумором, буквально “на пальцях” пояснював полтавцям, чому потрібно прийняти Конституцію. Станом на 1 травня

проект Конституції на 80% був погоджений зі всіма фракціями, окрім комуністів, які взагалі не ходили на засідання узгоджувальної комісії, оскільки, як говорив Лесь Танюк, “їхня головна мета – торпедувати конституційний процес, і створювали постійні спекуляції навколо державної символіки, соціальних гарантій”. І він твердив, що коли не приймемо Конституцію, то надалі Україні гарантоване беззладдя. Казав: “Нема Конституції – нема порядку: ВР і надалі впливатиме на

Уряд, Уряд – на Нацбанк, Банк – на ВР, а Президент вичікуватиме в надії, що все владається само собою”. Навесні 1996 року Комітет практикував такі зустрічі з народними депутатами не лише в облцентрі, але й інших містах і селищах краю. Наприклад, в Лохвиці відбулася зустріч з Євгеном Жовтяком, в Лубнах – із Мирославом Горбатюком. Приїзд народного депутата в маленьке село чи містечко і зараз – подія, а тоді і поготів.

Про “Кіндрата” і “конотопську відьму”

Ще розповім про обласний семінар “Конституційний процес в Україні”, який влаштували в Полтаві Київський центр демократичних реформ, представницького фонду Конрада Аденауера (Німеччина), представництво НДІ США, крайовий Рух, наш комітет, обласна рада. Власкор газети “Україна Молода” Василь Нейжмак написав, що це була найкваліфікованіша для Полтави мозкова атака з конституційної проблематики. Вона об'єднала усіх. Навіть у полтавській газеті “Цілком відверто” з'явилися заголовки, що “рухівці навалили пепси-колу комуністам”. Тобто, до участі були запрошені представники всього політичного спектру. І зала будинку культури на 600 людей була заповнена вщерть, – приїхали люди з районів, держслужбовці, активісти громадськості і політичних партій, а з Києва юристи з апарату ВР.

Були експерти зі США та країн Євросоюзу, тої ж Німеччини. Серед основних спікерів був нардеп Віктор Шишкін, людина демократичного світогляду (свого часу він очолював прокуратуру України), який дуже доступно і глибоко говорив про проект Конституції, висловлював погляди про потребу створення двопалатного парламенту. Ще брав участь нардеп від Руху Ярослав Кендзюб. Говорив такими алегоріями, образно. Мовляв, було би добре, якби ненька-Україна до п'ятиріччя своєї відновленої державності була не самотня, а мала дитинку, і тим немовлятком має стати нова Конституція як ключова підвалина державності.

У пам'яті вирине і кумедний момент. Семінар відкривав один високопоставлений чиновник з ОДА, який постійно повторював: “Дякую Кіндрату Аденауєру!” – і по суті весь виступ у нього зводився до подяки Кіндрату. А через тиждень у всеукраїнському виданні “Молодь України” з'явилася стаття власкора цієї газети по області, шанованої полтавської журналістки Ганни Антипович. Вона дохідливо пояснила, хто такий є прем'єр-міністр повоєнної Німеччини, який став одним з основоположників такої політичної течії як християнська

демократія, який започаткував потужні ринкові реформи у Німеччині. Так пожартувала над посадовцем, котрий називав канцлера ФРН “Кіндратом”. Щоправда, чиновник потім помстився: газета “Молодь України” надіслала подання на звання заслуженого журналіста, але чиновник належні документи заблокував. Заслуженою журналісткою Ганна Антипович стала аж через 5 років, коли редакція “Молоді України” подала документи у Київську облдержадміністрацію. Хоча більшість тої статті була присвячена звісно ж не Кіндрату, а перебігу обласного семінару.

Пам'ять вихоплює третій день після прийняття Конституції, коли я йшов з офісу крайового Руху на Кобишани, де тоді мешкав. Підходжу до Миського центру культури по вул. Фрунзе (нині Європейська) і бачу оголошення про те, що буквально зараз там відбувається зустріч із головою Прогресивно-соціалістичної партії Наталією Вітренко. Вона була теж одним із таких рушіїв саботажу прийняття Конституції (її називали в патріотичному середовищі “конотопською відьмою”). Але коли зайшов туди... Побачив групу старших людей, абсолютно деморалізованих. І перше, з чого почала зустріч Наталія Вітренко, – були слова: “Позавчера случился черный день в истории Украины”. Я посидів кілька хвилин і вийшов надивір із цієї відьомської енергетики. Повітря, сонце... І подумалося: якщо це чорний день для Наталії Вітренко, то насправді це великий історичний день!

Важливо, що в Конституції зафіксували основоположні права людини, скажімо, право на мирні зібрання. Ми ж бачимо, як в тій же Білорусі режим Лукашенка ув'язнює тисячі учасників мирних демонстрацій, а у Росії демократичні вільні зібрання людей, мітинги заборонені, там навіть вийти на одиничний пікет тяжко – одразу хапають і везуть в “каталажку”. На тлі цих держав-сусідів, де панують диктаторські режими, чітко видно, наскільки далеко ми вже пішли від цього совецького тоталітарного минулого. Прийняття Конституції можна ставити в ряд з такими подіями, як три Майдани: перший спричинив до відновлення державної незалежності, другий – “помаранчеві” події і, звісно ж, Революція Гідності, яка назавжди вказала шлях “геть від Москви!”.

Олег ПУСТОВГАР,

пресекретар Полтавського обласного громадського комітету на підтримку нової Конституції України у 1996 році, представник Українського інституту національної пам'яті в Полтавській області

Василь ЛИЗАНЧУК, доктор філологічних наук, заслужений професор Львівського національного університету ім. І. Франка

Новітні ознаки російщення українців

У 1960–70-х рр. у Радянському Союзі російщення набуло нових ознак. У пресі, по радіо і телебаченню, на зібраннях лунали заклики не лише “посилувати боротьбу з буржуазним націоналізмом”, а й “поглиблювати” інтернаціональне виховання трудящих, “розкривати суть теорії про зближення і злиття націй”. У теоретико-пропагандистських статтях автори паплюжили “націоналістичні пережитки минулого”, підкреслювали “зростаючу роль російської мови”, яка стала “другою рідною мовою” для неросіян.

Найшвидшими – “стаханівськими темпами” – здійснювалося “злиття націй і мов” в Україні. У 1958 р. в містах України в українських школах навчалося лише 21% дітей (в 1926 р. – 97%). Навіть у столиці Києві тож у 1958 р. тільки 22 тис. учнів були в українських школах і 61 тис. – в російських. Одиниці українських шкіл були в Дніпропетровську, Донецьку, Одесі, Харкові та інших великих містах. “Досить побувати у будь-якій “українській” школі в Києві, щоб пересвідчитися в тому, що поза викладанням усе внутрішнє життя ведеться в них російською мовою і навіть самі вчителі по-українському “соромляться” говорити, не кажучи вже про учнів, – підкреслював Іван Дзюба. – Але найгірше те, що “українські” школи – і це вже стосується і міських, і сільських шкіл – зовсім не виховують національну гідність і національне почуття, не дають елементарного усвідомлення своєї національної приналежності та зв’язаних з цим обов’язків, не забезпечують наймінімальнішого знання рідної історії та рідної культури. Бо в більшості з них панує той самий дух вишості і “предпочтительності” російської культури та другорядності української як “довеска” до російської. Тож і не доводиться дивуватися з того, що випускники шкіл України в масі своїй – цілковиті невігласи щодо української культури”.

XXII з’їзд КПРС (1961 р.), який прийняв нову програму КПРС, наголошував, що найбільшим успіхом “мудрої ленінської національної політики КПРС” було те, що в “СРСР склалася нова історична спільність людей різних національностей, які мають спільні характерні риси, – радянський народ. Вони мають спільну соціалістичну Батьківщину – СРСР, спільну економічну базу – соціалістичне

Геополітичні обшири позацензурного журналу “Український вісник”

Досліджуючи міжнаціональні відносини у Східній Європі, Ярослав Дашкевич наголосив, що “кожний експансивний і агресивний народ (держава, нація) – це дестабілізуючий фактор у політичному минулому і сучасному... Москва – біла і червона – мала в своєму розпорядженні великий асортимент засобів колоніального панування. Всі вони були перевірені – з кращими та гіршими (для гнобителя) наслідками. “Зросійщити!” – таким був наказ, проголошений царями і генсеками, їхніми підручними різних рангів та переданий до виконання всім “справжнім” російським патріотам”.

господарство, спільну соціально-класову структуру, спільний світогляд – марксизм-ленінізм, спільну мету – побудову комунізму, багато спільних рис у духовному обличчі, в психології”.

Втілюючи в життя російсько-шовіністичну Програму КПРС з національного питання, пленум ЦК компартії України ухвалив 11 серпня 1962 р. постанову “Про завдання партійних організацій України по дальшому посиленню ідеологічної роботи в світлі рішень XXII з’їзду КПРС”, в якій вимагав, що “при проведенні ідеологічної роботи необхідно всіма засобами підкреслювати новий етап у розвитку національних відносин в СРСР, який характеризується дальшим зближенням націй і досягнення їхньої повної єдності. Партійні організації повинні рішуче виступати проти тенденцій до національної обмеженості і винятковості, проти консервативних традицій і звичаїв, проти будь-яких пережитків українського буржуазного націоналізму”.

Проголосивши важливу роль російської мови у будівництві “світлого майбутнього – комуністичного суспільства”, дозволивши батькам вирішувати, яку мову вивчати дитині (російську чи українську), до якої школи ходити (української чи російської), ЦК КПРС і РМ СРСР створили всі передумови на користь російської мови, по суті узаконивши поглиблення російщення. Фальсифікацію української історії і наклепи на “український націоналізм” московсько-більшовицькі колонізатори застосовували для того, щоби тримати в кайданах український народ, щоби він не зажадав своїх природних, законних національних прав, щоби не став вільним. Але ідея свободи й державності ніколи не згасала і не зникла в колективній пам’яті українців.

Національно свідомі українці дуже добре розуміли підступність партійної демагогії, злочинну сутність московської комуністичної політики щодо України. Вони відчували, бачили, що “під інтернаціональним плащиком ховається російський великодержавний шовінізм” (Зіновій Красівський).

В умовах створення стандартизованого, уніфікованого російськомовного інтернаціонального суспільства зближували яскраві промені українського національного духу, які нагадували віщі слова: “Не пора, не пора, не пора москалеві й ляхові служити!”. Жити для України закликав також Андрій Малишко на похороні Володимира Сосюри 11 січня 1965 року: “Хай же смерть українського поета шикуює нас в одні ряди, щоби ми не були безбаченками і людьми, не помнящими

родства, щоби із наших сердець і наших думань вирости Шевченки і Франки...”

Холодно тобі зараз, поете, і сніг над тобою іде дуже холодний. Над твоєю труною у цей холодний зимовий день ми клянемося, що будемо любити свою мову, свій кароокій народ, як ти заповів у своєму вірші “Любіть Україну”:

*Любіть Україну у сні й наяву,
Вишневу свою Україну,
Красу її, вічно живу і нову,
І мову її солов’їну.*

І хай дурість кретинів і невігласів, прелатів і єзуїтів, яка вкоротила твоє життя після написання цього вірша, зів’яне над моголо великого українського поета.

Пробач, що ми не покрили тебе славною козацькою китайкою за народним звичаєм і не поклали на твоє серце червоної калини – ти ж так те любив. Та червона калина твоєї України червонітиме в твоєму серці і в твоєму слові. Комусь, може, набридло ці символи нашої вічної свободи і гіркоти, але для нас вони зацвітатимуть вічно – від молодих до старших, з покоління в покоління.

Захищаючи українську мову і культуру, мистецтво і національні традиції, українські патріоти досить часто апелювали до розуму й гуманності, законності й справедливості владних структур. У листі до Шелеста і Щербіцького, якого Іван Дзюба передав ім із книгою “Інтернаціоналізм чи русифікація?” у грудні 1965 року, він писав: “Звертаюся до Вас з листом у справі, яка схвилювала значну частину громадськості України. У справі політичних арештів, проведених у ряді міст України – Києві, Львові, Івано-Франківську, Тернополі, Луцьку...”

...Створилася зовсім ненормальна і недостойна обставина, яка ображає елементарне громадянське почуття і викликає цілком природне побоювання: чи сумісне це з нормами соціалістичної законності і чи ця законність можлива за таких обставин. Адже минає четвертий місяць, як арештовано кілька десятків людей. Люди ці – не якісь гендлярі, казнокради чи хулігани. Це – люди компетентні, авторитетні і шановані...”

Проаналізувавши у дослідженні “Інтернаціоналізм чи русифікація?” високу гуманну мету розвитку української національної духовності, до якої прагнуть мислячі українці, Іван Дзюба закінчив книгу полум’яним закликком до людськості, законності, прогресу: “Тоді Радянська Україна справді стане неповторною перлиною багатолікого соціалістичного світу, тоді вона справді дасть людству те, на що вона здатна.

Тоді не треба буде стежити за кожним українським словом, кожною українською душею, не треба буде витратити колосальні суми й кошти на пильнування, “пресечення”, “искоренення”...

І не доведеться запакувувати в кадебістські “ізолятори” людей, вся “вина” яких у тім, що вони люблять Україну синівською любов’ю і тривожаться її долею, людей, які мають право сказати про себе словами Шевченка:

*Ми просто йшли; у нас нема
Зерна неправди за собою”.*

Підгрунтя національного руху опору

Однак цей палкий, гуманістичний заклик викликав лише роздратування, гнів, посилення репресій з боку московсько-комуністичного режиму, який з особливою настирливістю обгороджував Україну чорносотенними посадниками. Але найпідступнішим нищителям не вдавалося задушити й зупинити український національний рух опору. Іскрою одухотворення шістдесятників, правозахисників був національний інстинкт, волелюбність, закодовані на генному рівні, як визначальна риса національного характеру, як віра в незнищенність української нації. Ідея свободи й державності ніколи не згасала і не зникла в колективній пам’яті українців. Органічною складовою, інтелектуальним підгрунтям національного руху опору був самвидав.

Найвідоміші автори самвидаву – В’ячеслав Чорновіл (“Лихо з розуму”), Михайло Осадчий (“Більмо”), Василь Стус (“Місце в бою чи в розправі?”), Євген Сверстюк (“На свято жінки”, “Собор у риштованні”), Валентин Мороз (“Серед снігів”), Михайло Брайчевський (“Приєднання чи воз’єднання?”), Юрій Бадзьо (“Право жити”), Іван Гель (“Грані культури”). Молоді поети, збірки яких і з політичного погляду, і зважаючи на вимогу соцреалізму, не видавали радянські видавництва, не друкували журнали, реалізували свій творчий потенціал у самвидаві (Ігор та Ірина Калининці, Ліна Костенко, Микола Холодний, Григорій Чубай, Василь Стус). Український самвидав набирив потужної інтелектуально-просвітницької сили.

У мемуарно-документальному нарисі “Немов негасимий вулкан” Михайло Косів згадує, що у “самвидаві нагромадилася величезна кількість найрізноманітнішого матеріалу: від звичайних повідомлень про переслідування, обшуки, арешти, звільнення з роботи тощо – до гострих публіцистичних творів, поезії й прози. Як це все не збирати докупи, не систематизувати, не видавати регулярно разом в одних палтурках? Ідея організувати таке

видання напрошувалася сама собою, але для того, аби її реалізувати, потрібно було мати журналістський хист, організаторські здібності для збору розкиданого матеріалу (адже для цього треба було знайти людей, навчити їх працювати в умовах жорсткої цензури), потрібно було мати величезну працездатність, та чи не найголовніше – мужність і безстрашність. Людина, яка брала на себе таке завдання, брала на себе й величезну відповідальність. Такою людиною був В’ячеслав Чорновіл”.

В одному з інтерв’ю Чорновіл розповів, що ідея створення часопису зародилася в нього у неволі. “Але коли я повернувся до Києва й поділився своїми намірами з найближчими друзями, чесно кажучи, не відчув одностайної підтримки. Багатьох письменників перестали видавати, деякого виключили зі Спілки письменників, у суспільстві поширювався моральний терор. Мовляв, за таких умов недоцільно займатися підпільною діяльністю, варто зосередитися на культурницькій ниві й чекати кращих часів, – згадував В’ячеслав Максимович. – Але я від свого задуму не відмовився. Видання, зміст якого складали б інформацію про переслідування, публіцистичні й літературні твори, документи, листи з проблем національно-визвольного руху в Україні, мною так заволоділо, що вже в грудні 1969 року перший номер, як кажуть, було зверстано, – підкреслював В’ячеслав Чорновіл. – Мало хто знав, хто його підготував, але ті, що знали, мене не видали”. Тільки у відновленій самостійній Україні стало відомо, що цими однодумцями і творцями “Українського вісника” були: Алена Пашко, Людмила Шереметьєва, Ярослав Кендзьор, Михайло Косів, Микола Плахотнюк, Валентина Чорновіл, Зіновій Антоноук.

Професор Степан Кость, спираючись на повідомлення “Про український самвидав” (Український вісник, 1970, випуск I), сформулював етапи розвитку самвидаву: перший – літературний самвидав початку 60-х років – це, здебільшого, поезії, статті та спогади; другий – поява літературних статей, анонімної публіцистики впродовж 1963–1965 років; третій – друга половина 60-х років – період поширення статей з підписами, публіцистики і документів, автори яких не приховували свого авторства. “Друкуванням засобом самвидаву були машинописні журнали. Український національний фронт видавав “Волю і Батьківщину” (1964–1967), “шістдесятники” видавали “Український вісник” (1970–1972). Це найвідоміші видання”.

Публіцист Вахтанг Кіпані, окресливши програму “Українського вісника”, зазначив, що В’ячеслав Чорновіл створив, кажучи сучасною мовою, “бренд-вісник” – “Вісник”. “П’ять номерів журналу вийшли у 1970–1971 рр. зусиллями В’ячеслава Чорновола і його побратимів. Шостий номер “Вісника” вийшов у 1972 р. стараннями друзів, нині парламентаріїв трьох скликань – Михайла Косіва і Ярослава Кендзьора (В’ячеслав Чорновіл уже був заарештований – В.Л.). Вони, порадившись із Аленою Пашко, дружиною В’ячеслава, спробували поводити слідчих за ніс. Ідея була проста. Якщо видавець і редактор – Чорновіл, то чому він, сидячи у СІЗО, повинен нести відпові-

дальність за журнал, який продовжує виходити...

Автором передмови, у якій йшлося про погромні арешти 12 січня 1972 р. в Україні, був М. Косів, а всю технічну роботу — друк, поширення, аж до передачі за кордон здійснював Я. Кендзьор. Були плани і далі видавати журнал, але Чорновіл зі слідчого ізолятора передав дружині записку, в якій була умовна фраза — “Теплих шарпеток більше не передавай, вистачить тих, що є”. Це означало, що слідство ось-ось нападе на слід видавців і нових репресій не уникнути”, тому потрібно припинити видання “Вісника”.

Наприкінці 80-х років В’ячеслав Чорновіл уперше дуже обережно назвав прізвища деякого з людей, які мали певний стосунок до його журналу. У зверненні “Від редакції. Заключні зауваги” (відновлений “Український вісник”, 1987, вип. 7, серпень) зазначено: “Називати сьогодні імена співпрацівників передчасно. Можна назвати тільки декілька осіб, що допомагали виданню. Уже згадана участь в організаційно-технічній стороні видання Олена Антонів. Інформацію з Одеси постачала в основному Ніна Строката, їй же передавався для дальшого відтворення примірник готового видання. Інформацію з Києва підбирала, серед інших, Надія Світлична. Активно підтримував ідею журналу й допомагав у підготовці перших двох номерів Валентин Мороз. Серед тих, хто допомагав складати списки політв’язнів, був Юрій Шухевич. Василь Стус безпосередньої участі у виданні не брав, але ідею журналу схвалив одразу й за нагоди давав для нього різну інформацію. Авторські матеріали за деякими винятками (напр., В. Мороз), друкувалися без узгодження з авторами. Цим дуже неповним переліком осіб, причетних до видання журналу “Український вісник” за весь період, що передувало його відновленню, змушені були обмежитись”.

Згодом В’ячеслав Чорновіл назвав творців “Українського вісника”: Атену Пашко, Людмилу Шереметьєву, Ярослава Кендзьора, Михайла Косіва, Миколу Плахотнюка. “Про тих, хто конкретно передавав журнали через Коцурову за кордон, дізнаємося з Архіву СБУ — на них указала Ганна Коцурова: Зиновій Антонюк, Валентина Чорновіл, Микола Плахотнюк, Ярослав Кендзьор.

...Микола Плахотнюк налагодив сітку збирання матеріалів від киян, активно допомагали йому в цьому Оксана Мешко й Валентина Драбата. Він також поширював журнал за межі Києва — у Закарпаття, Вінницьку обл., у Котопот (через Олену Уманець (Терелю)). Самовіддано й безстрашно передруковувала видання на дачі Олена Яновська. Поширювали журнал у Києві й у фотокопіях, які робили кілька людей — серед них Григорій Веремійчик”.

Кожний із шести випусків “Українського вісника”, які побачили світ у січні, травні і жовтні 1970 р., у січні й травні 1971 р. і у березні 1972 року, починається програмною статтею “Завдання “Українського вісника””, у якій зазначено, що “необхідність такого позацензурного видання в Україні давно назріла. Є багато проблем, які викликають загальний інтерес і турбують широкі кола української громадськості, але зовсім не висвітлюються офіційною пресою. Якщо ж зрідка під тиском обставин преса і зга-

дує ці проблеми, то вдається до свідомої фальсифікації.

“Вісник” міститиме без узагальнень інформацію про порушення свободи слова й інших демократичних свобод, гарантованих Конституцією, про судові та позасудові репресії на Україні, про порушення національної суверенності (факти шовінізму й українофобії), про спроби дезінформувати громадськість, про становище українських політв’язнів по тюрмах і таборах, про різні акції протесту тощо. “Вісник” даватиме огляд або повністю наводитиме публіцистичні статті, документи, художні твори та інші матеріали, які вже набули поширення у самвидаві.

“Український вісник” — видання в жодному разі не антирадянське й не антикомуністичне. За своїм змістом і завданням воно цілком легальне і конституційне. Критику окремих осіб, органів, установ, аж до найвищих включно, за допущені помилки у вирішенні внутрішньополітичних проблем, зокрема за порушення демократичних прав особи й нації, “Вісник” не розцінює як антирадянську дійсність, а вважає гарантованим принципами соціалістичної демократії і Конституцією правом і почесним обов’язком кожного повноцінного громадянина. Ненормальні умови випуску “Вісника” пояснюються лише тим, що у нас є частими порушення конституційних гарантій і незаконні переслідування громадські активних людей.

Завдання “Вісника” — лише об’єктивна інформація про приховувані процеси і явища в українському громадському житті... “Український вісник” зможе функціонувати лише при активній підтримці громадськості, яка не тільки розповсюджуватиме його, а й не лишатиме без розголосу чи належної реакції жодного антидемократичного чи українофобського вчинку, жодного випадку незаконного переслідування людей за переконання...”.

Головна мета “Українського вісника” — оголосити на весь світ про безправність українського народу в СРСР, про його боротьбу проти беззаконня, про окремих людей, які подали свій голос проти московського свавілля, розповісти про шістдесятників, яке прийшло на зміну збройної боротьби Української Повстанської Армії, тяглість героїчної боротьби українців за самостійну державу.

Незгасність волелюбності

Закордонне видавництво “Смолоскип” у передмові до видання наголосило на важливості цих журналів: “Публікуючи “Український вісник”, ми хочемо вірити й надіємось, що кожний українець, хоч би яких політичних переконань він не був і хоч би де він жив, він сприйме його як переважливий документ нашої доби, без якого прямо неможливо було б зрозуміти ті події, які відбуваються на Україні, де наш народ бореться за свою свободу. Не можна було б зрозуміти того ферменту, який поширюється на всі

ділянки життя в УРСР, і не можна було б відчутти й осмислити, що сьогодні є найважливішим для нашого народу й чим ми могли б йому допомогти, живучи на чужині”.

Отже, “Український вісник” у той час виконував надзвичайно важливу геополітичну роль. Уже в самій назві журналу відображалася його цілеспрямованість і змістова сутність. Громадськість цивілізованих країн планети дізнавалася про жорстоке переслідування українців в Радянському Союзі за їхнє прагнення розвивати й утверджувати в життєвому середовищі українську мову і культуру, здобувати освіту українською мовою, вільно висловлювати свої думки і прагнення.

Матеріали “Вісника”, у яких розвінчували московську шовіністично-імперську політику щодо знищення українського етносу, його національного духу, систематично читали по радіо “Свобода”. Голос правди про колонізовану Україну, боротьбу українців за національні права також звучав англійською, німецькою, французькою мовами.

“Український вісник” поширював правдиву інформацію, якої не було в офіційних радянських виданнях. Ідеологічний задум видання полягав у тому, щоби розкрити аморальність і лицемірство тодішнього тоталітарного режиму, який не дотримувався своєї Конституції, власних законів, принципів суспільної життєдіяльності — демократії, свободи слова, віросповідання. Інформаційний простір СРСР був переповнений пропагандою про розквіт націй, культур, мов, а насправді здійснювалося поглиблене зрощення радянських народів, насамперед українців і білорусів.

І сьогодні історично цінними, актуальними є всі публікації “Вісника” для поглиблення навчально-виховного процесу учнівської і студентської молоді, цілеспрямованої просвітницької пропаганди щодо розвінчування віковичних московсько-російських ворогів-нищителів, формування в усіх українців національної гідності, державницького переконання, загальнолюдських морально-духовних цінностей.

Матеріали усіх шести “Українських вісників” опубліковані у третьому томі десяти томного видання творів В’ячеслава Чорно-

вола (упорядник Валентина Чорновіл, передмова Михайла Косіва). Під рубриками “Хроніка”, “Різне”, “Заяви” здебільшого друкували короткі, а подекуди розширені повідомлення про масові переслідування чесних людей — обшуки, звільнення з роботи, відрухування з навчальних закладів, арешти, допити, суди по всій Україні. Наприклад, “Весною 1968 року в Києві поштою були розіслані листівки зі зверненням “До всіх громадян міста Києва” з приводу заборони відзначати 22 травня — день перевезення тіла Шевченка з Петербурга на Батьківщину. У зв’язку з поширенням листівок наприкінці червня 1968 р. був заарештований робітник Київської ГЕС, студент-вечірник 2 курсу історичного факультету Київського університету Олександр Назаренко. Одночасно кагебісти обшукали (за неточними підрахунками) 20 помешкань”.

“5 листопада 1968 року, перед 51-ю річницею Жовтневої революції, у Києві на Хрещатику здійснив самоспалення український патріот Василь Омелянович Макух. Він обіляв себе палиним і виголосив коротку промову, в якій говорив, що Україна є колонією Росії, що проводиться російське знищення України, закликав протестувати проти цього. Потім підпалив себе й з вигуками “Хай живе вільна Україна!” побіг у бік площі Калініна. Це ж гасло вигукував він і тоді, коли його почали гасити. Обпаленого відвезли в Жовтневу лікарню Києва (про це є відмітка в санпропускнику). Опіки виявилися смертельними, і Василь Макух недовзі помер. Де поділи його тіло — невідомо. Дружині й двом дітям Макуха про його смерть офіційно не повідомили. В. Макух мав 50 років, родом він із села Карів Сокальського району на Львівщині. Був в’язнем сталінських таборів. Після звільнення поселився на Дніпропетровщині, вчителював”.

“20 червня 1969 р. у Києві був заарештований і відправлений у слідчу тюрму Львівського УКДБ економіст Степан Бедріло, родом із села Бартатів Городоцького району Львівської обл. Його звинувачено в “антирадянській націоналістичній пропаганді й агітації”.

У той час дніпропетровські кагебісти заарештували поета Івана Сокульського. Він спочатку вчився на філологічному факультеті Львівського університету, а згодом перевівся у Дніпропетровський університет, де виявився білою вороною і одразу впав у вічі своєю національною свідомістю. З п’ятого курсу його відрухували зі звичним формулюванням: “За поведінку не гідну радянського студента”. У Новомосковську Дніпропетровської області кагебісти заарештували 22-річного Миколу Кульчинського, здібного юнака, який писав вірші, цікавився історією України й узагалі національними питаннями. Звинувачений нібито за ст. 187-1. Хворіє виразкою шлунка й дуже мучиться на тюремних харчах. Тримається на слідстві з гідністю.

У в’язниці в Івано-Франківську вже майже три роки сидить під слідством Мирослав Симчич із села Верхнього Березова Косівського району, заарештований кагебістами 10 січня 1967 року. Симчич — колишній в’язень сталінських таборів.

На початку січня 1969 р. в Ярослава Кендзьора, львівського службовця, кагебісти зробили трус у зв’язку з повторним слідством у справі В. Чорновола. У Заяві начальника управління КДБ Львівської області Я. Кендзьор написав: “Настирливі пошуки “матеріалів Чорновола” закінчилися вилученням з бібліотеки “Чорної ради” П. Куліша й “Відкритого листа до редакції “Літературної України””. Про мету обшуку неважко було здогадатися: у разі вилучення “матеріалів Чорновола” вони служили б речовим доказом розповсюдження, адже термін за написання В. Чорновіл досиджував, треба додати ще й за розповсюдження. Це зрозуміло. Але який стосунок до В. Чорновола мав П. Куліш і його “Чорна рада”?

Під час обшуку у мешканця Коломиї Кузика забрали першовидання альманаху “Русалка Дністрова” й одне з перших видань “Кобзаря” як націоналістичну літературу. На домагання гр. Кузика повернути літературу працівник КДБ відповів, що ці реліквії все одно націоналістичні, бо внаслідок злиття народів “тут усе має бути російським”.

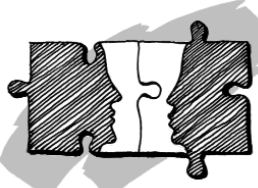
Виключено з партії і звільнено з праці завідувача кабінету франкознавства Львівського державного університету Леськіва. Звільненню передувала стаття в стрийській районній газеті, в якій згадувалося про те, що Леськів після війни, коли мав лише 14–15 років, за дорученням оунівців розклеїв чи роздавав у селі листівки. Відтоді ніяких “злочинів” за Леськовим не помічено, аж поки не згадали дитячі “тріхи”.

Ухвалою Косівського райвиконкому оштрафовано по 50 крб. близько 30-ти жителів села Космач за колядування на Різдво. Допитано з цього приводу близько ста осіб. Священник космацької церкви о. Романюк усунувши на місяць від виконання обов’язків. Причиною названо те, що о. Романюк казав людям на проповідях, щоб вони носили гуцульський одяг, берегли старі речі та дотримувалися гуцульських традицій. На запитання, що в цьому поганого, уповноважений у справах релігії відповів: “Это пахнет национализмом”.

У Львівському університеті розбирали справу студента 4-го курсу факультету іноземних мов Іванюка й увільняли його від обов’язків голови студради гуртожитку тільки за те, що він, не узгодивши з парткомом, організував в гуртожитку Шевченківський вечір, який провели літературний критик Михайло Косів та актор театру ім. Заньковецької Святослав Максимчук. Член парткому Іваненко, до речі, викладач історії України, кандидат наук, під час розгляду цієї справи заявила, маючи на увазі чи то Іванюка, чи то Косіва та Максимчука: “Я б таких націоналістів на уранові копальні відправляла”.

На наш погляд, ці та десятки інших повідомлень, коментарів, заяв про московсько-більшовицькі репресивні форми і методи переслідування українців не має потреби роз’яснювати.

Далі буде.

Питання деколонізації освітнього простору Полтавщини

Начальниця управління за-безпечення реалізації політики національної пам'яті в регіонах УІНП **Олена Охрімчук**, яка долучилася до круглого столу з Києва через відеозв'язок, розповіла про матеріали архівної справи МВС УРСР за № 2400, що стосується співробітника НКВС Антона Макаренка. Наголошувалося на необхідності перейменування вулиць і навчальних закладів, а також демонтажу дошок і споруд звеличення (так звані “пам'ятників”) співробітника сталінського НКВС Антона Макаренка в межах виконання закону України “Про засудження та заборону пропаганди імперської політики в Україні і деколонізацію топонімів”. **Олена Охрімчук** також оприлюднила фаховий висновок Експертної комісії УІНП.

На Кременчуцький регіон випадає лівова частка засмічення публічного простору Полтавщини ворожими радянськими сенсами Антона Макаренка. Перейменованню підлягають: коледж “Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка”; Кременчуцький професійний ліцей та науковий ліцей “Полі” ім. А. С. Макаренка; вулиці у Кременчуці та в селі Рокитне. Потрібно в Кременчуці демонтувати дошки на фасадах згаданих освітніх будівель, на “будинку, в якому жив педагог та письменник А. С. Макаренко” та три “пам'ятники” (точніше, совдепівські споруди-маркери звеличення енкаведиста): по вулиці Макаренка, по вулиці Петруся, 140, та по вул. Валентини Федько, 33.

На круглому столі мав слово кременчуцький молодіжний діяч, учасник деколонізаційних процесів у Кременчуці, автор 60 нових назв об'єктів топонімії Кременчука, випускник університету ім. Марії Кюрі-Скловської, аспірант Київського інституту міжнародних відносин Київського національного університету (Польща) **Артем Ряса**. Він наголосив на важливості утвердження в публічному просторі Кременчуцького регіону локальних аспектів української історії та ділився досвідом співпраці громадських інституцій та органів місцевого самоврядування з питань виконання деколонізаційного закону.

Про усно-історичні експедиції школярів та їх значення у формуванні фондів шкільних музеїв розповіла професорка кафедри гуманітарних наук, культури і мистецтва Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, докторка історичних наук, членкиня Ради міжнародної громадської організації “Асоціація дослідників Голодомору 1932–1933 рр. в Україні” **Ганна Капустяна**.

Артем Ряса і **Ганна Капустяна** передали заступнику начальника Полтавської ОВА Антону Чубенку підписи жителів Кременчука за перейменування вулиці, у назві якої звеличується учасник вторгнення СРСР до Фінляндії Олександр Халаменюк. У новій назві містяни пропонують пошанувати видатного борця за незалежність України у ХХ ст., голову Директорії Української Народної Республіки **Симона Петлюру**. Як розповів **Артем Ряса**, підписи збиралися активістами низки авторитетних громадських організацій міста. Усі вони підтримують раніше озвучену ініціативу щодо перейменування вулиці. Згідно з деколонізаційним законом, у термін до 27 липня керівник ОВА може видати розпорядження щодо перейменування. **Антон Чубенко** прийняв звернення з підписами і заявив, що комісія з виконання деколонізаційного закону при ОВА розгляне відповідні

“Перейменування закладів освіти, шкільні музеї як простір української ідентичності”, – таку назву мав круглий стіл, який відбувся за ініціативи Полтавської ОВА та Полтавського офісу Українського інституту національної пам'яті (УІНП) в обласному коледжі “Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка” Полтавської обласної ради. Учасників зібрання привітали заступник начальника Полтавської ОВА, доктор юридичних наук, професор **Антон Чубенко, секретар Кременчуцької міської ради **Юрій Гриценко**, директор Департаменту освіти виконавчого комітету Кременчуцької міської ради **Геннадій Москалик** і директорка згаданого коледжу **Леся Крупіна**. Наголошувалося на важливості спротиву російській інформаційно-культурній агресії на освітньому фронті.**

документи.

Завідувачка сектору методичної роботи УІНП **Ганна Байкенич** під час онлайн-підключення з Києва представила посібник Українського інституту національної пам'яті щодо оновлення змісту експозицій шкільних музеїв “Революція в музеї”. Це навчально-методичне видання містить також підбірку інформаційних і довідкових матеріалів про Українську революцію 1917–1921 років і пропозиції з прикладами їх застосування в музейній педагогіці.

Представник УІНП в Полтавській області **Олег Пустовгар** висвітлює процес деколонізації назв навчальних закладів Полтавщини в контексті виконання законів “Про засудження та заборону пропаганди імперської політики в Україні і деколонізацію топонімів”, “Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності”, “Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімів” та “Про привоєнення юридичним особам та об'єктам права власності імен (псевдонімів) фізичних осіб, ювілейних та святкових дат, назв і дат історичних подій”. УІНП проводить цю роботу спільно з Департаментом освіти і науки Полтавської ОВА. “Не “для галочки”, а для утвердження української ідентичності і патріотичного виховання учнів слугують нові назви шкіл і гімназій у Лубенській громаді. Вона є прикладом для інших громад краю. Скажімо, у селі Ісківці місцеву класичну гімназію назвали на честь Тараса Шевченка, бо він двічі відвідував це село. У Лубнах одну гімназію назвали на честь видатних поборників національного відродження, видавців першої україномовної газети в лівобережній Україні “Хлібороб” братів Шеметів, а іншу – на пошану видатного етнографа **Матвія Номиса**”, – поінформував **Пустовгар**.

Він навіть також приклади перейменувань, коли після обговорень у трудових колективах на сесіях Кобеляцької міської ради, Полтавського району, Петрівсько-Роменської і Великобудишанської сільських рад Миргородського району та Лубенської міської ради прийняли рішення про усунення з назв місцевих навчальних закладів імен діячів росії та СРСР. А саме:

– перейменовано Веприцький опорний заклад загальної середньої освіти I–III ступенів імені військового діяча СРСР **Сергея Васюти**. Нова назва: “Веприцький опорний ліцей Великобудишанської сільської ради Полтавської області”;

– з назви школи у селі **Калайдинці** прибрано ім'я російсько-комуністичного військового діяча **Рубцова**. Цей уродженець села **Кулешове** Тульської області у складі в 1918 році встановлював радянську владу червоної ленінської росії на території українського Криму і брав участь у воєнному злочині СРСР – вторгненні до незалежної держави Фінляндія. Тож відтепер офіційно навчальний заклад називається так: “Калайдинцівський ліцей” Лубенської міської ради Лубенського району Полтавської області”;

– у назві школи **Петрівсько-Роменської** сільської ради теж відбулися зміни шляхом усунення імені військового діяча СРСР **Пігіди**. Нова назва така: “Петрівсько-Роменський ліцей Петрівсько-Роменської сільської ради Миргородського району Полтавської області”. **Николай Євстахович Пігіда**, уродженець російського міста **Єйськ**, старший лейтенант армії СРСР, начальник штабу артилерійського полку 40-ї армії **Воронезького фронту СРСР**. Командування **Воронезького фронту** практикувало численні воєнні злочини проти нашивидуроч мобілізованих українців, у тому числі бойові застосування штрафних підрозділів і загороджувальних за-

гонів, що є втіленням російської імперської політики;

– з назви ліцею села **Світлогірське** біля **Кобеляк** прибрано ім'я **Антон Біленка** – діяча науки СРСР, головного інженера **Воронезького науково-дослідного інституту зв'язку**, лауреата **Ленінської премії** в галузі науки і техніки та **Державної премії СРСР**, директора **Московського НДІ радіозв'язку**.

Олег Пустовгар розповів: “Упродовж десятиліть українським дітям згодували чужі культурні продукти **Радянського Союзу** і **Росії**. Серед них “Чебурашка”. Це російський комедійно-пригодницький мультфільм, створений у часи СРСР. Плекає його соціокультурний позитивний образ як “країни добра”. На жаль, реалії і нині такі, що на одинадцятому році війни з росією, яка є правонаступником СРСР, назва **советського мультфільму “Чебурашка”** зберігається в назвах дитсадків у місті **Карлівка** та в селі **Кунцеве** **Новосанжарської селищної ради Полтавського району**; у селі **Ковалівка** **Великосорочинської сільської ради** та в селі **Піски** **Заводської міської ради Миргородського району**; у місті **Горішні Плавні** та в назві центру розвитку дитини **Пришибської сільської ради Кременчуцького району**. А в назві **Михайлівського закладу дошкільної освіти Михайлівської сільської ради Полтавського району** зберігається назва-русизм “**Івушка**”, це однозначно порушення мовного закону. А де назви на честь героїв українських народних казок та мультфільмів? Я подав пропозиції “**Котигорошко**”, “**Кобзарик**”, “**Вулик**”, “**Мавка**” “**Дзвіночок**” тощо. Сподіваюся на особисту відповідальність вчителя, директора, відчуття, чи він українець, чи дбає про патріотичне виховання дітей, чи ще живе часами СРСР і “чебурашок”.

Водночас представник УІНП навів і позитивні приклади: – у **Лубнах** садок № 8 “Чебу-

рашка” перейменовано на “**Капітошко**”. Це – літературний персонаж, створений письменницею і сценаристкою **Наталею Гузєєвою**, герої українських анімаційних фільмів та дитячих книг. Мультфільм складається з двох серій: “**Капітошка**” та “**Повертайся, Капітошко!**”;

– у селі **Чевельча** **Оржицької селищної ради** дитсадок “**Чебурашка**” перейменовали на “**Виночок**”;

– у **Скороходівській селищній раді** перейменовано два дитсадики: у селі **Коханівка** заклад дошкільної освіти “**Чебурашка**” перейменовано на “**Барвінок**”, а **Скороходівський заклад дошкільної освіти “Теремок”** перейменовано на “**Перлинка**”;

– у **Полтавській міській громаді** дитсадок №29 “**Орляк**” (алюзія до пропагандистської дитячої пісні СРСР, написана у сталінські часи і присвячена одному із родоначальників **ленінського комсомолу Герасиму Фейгину**) перейменовали на “**Промінчик**”, а дитсадок №780 “**Червона гвоздика**” (алюзія до комуністичної пісні “**Красная гвоздика – спутниця тревог**”) на “**Червону калину**”, на прославлення **стрілецької пісні**, яка стала одним із символів війни України за незалежність від держави-агресора росії.

Перейменування закладів освіти в історичному контексті окреслив у своєму виступі кандидат історичних наук **Володимир Крот**. Обговорювалися й варіанти нових назв обласного коледжу імені **Макаренка** у контексті увічнення пам'яті видатних українських педагогів **Василя Сухомлинського**, **Софії Русової**, **Григорія Вашенка** та першого міністра освіти УНР, письменника і поета **Івана Стешенка**.

Полковник, голова ГО “**Коронаційний центр об'єднаних ветеранів АТО, Збройних сил, інвалідів війни, учасників бойових дій, локальних конфліктів і миротворчих місій та волонтерів**” **Володимир Поляков** розповів про **військово-історичний музей** при **Вишньому професійному училищі № 7 м. Кременчука**. Ключові його експозиції: інформація і світлина про **полеглих земляків-Героїв народної російсько-української війни за незалежність**, зброя, наприклад, “**Джавеліни**”, інші експонати про війну, також на базі музею діє **волонтерський пункт підтримки ЗСУ** і центр патріотичного виховання юних кременчуківців.

Учасники круглого столу наголошували: не може мати країна, яку намагаються нищити російськими ракетами, літаками та “**традами**”, мати назви навчальних закладів на честь військових, політичних та культурних діячів країни-терориста, особливо, коли ця кількість така загрозливо велика. Настав час створювати в закладах освіти простори української ідентичності, адже назви, зміст шкільних музеїв – це не лише про історичну науку, але й про державну політику національної пам'яті. Коли російські окупанти приходили на нашу землю, вони завжди ставили тут свої мітки, маркери – імперські та радянські назви. Це відповідало політиці російської імперії, яка окупувала певні території. Тому процес деколонізації – це наша зброя. Сучасна народна російсько-українська війна за незалежність – це не тільки конфлікт збройних сил чи дипломатії, це також і деколонізація як освітній й інформаційно-культурний фронт.

Полтавський офіс УІНП
Світлина пресслужби
Полтавської ОВА

Служить Україні та просвітництву

Григорій ГОЛИШ,
директор наукової бібліотеки ім. М. Максимовича Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького, доцент

Становлення

Федір Боечко народився 13 травня 1934 р., його малою батьківщиною став мальовничий карпатський край Черемоша й Прута, точніше, село Семаківці, що розкинулося неподалік оспіваної народом і митцями Коломиї. Тоді цей край до приходу радянських військ у вересні 1939 р. був територіальною складовою Речі Посполитої Другої (Польща).

Зростав Федір у простій селянській родині, його дитинство знівечила жорстока воєнна пора. Батько Федір Іванович повернувся з фронтів Другої світової з важкою контузєю, родина Боечків терпіла значні негаразди, пов'язані не лише з випробуваннями воєнної й повоєнної доби, а й з насильницькою радянською владою. Окрім Федора, у Боечків були ще двоє молодших дітей: Василь (став доцентом Чернівецького медичного університету) та Марія.

Навчався Ф. Боечко спочатку в місцевій початковій школі, потім здобував повну загальну освіту в сусідніх селах Замулинці й Корнич, куди діставався пішки. Зпоміж усіх шкільних предметів найбільше любив біологію й хімію, і це, зрештою, визначило його фаховий вибір.

Alma mater для майбутнього освітянського достояння став відомий в Україні та за її межами Чернівецький університет ім. Ю. Федьковича. П'ять років навчання на біологічному факультеті (1952–1957 рр.) створили надійне підґрунтя для подальшого фахового поступу Ф. Боечка. На студентські роки припадають його перші й уже тоді помітні кроки в царині дослідництва.

Педагогічну діяльність Федір розпочав у 1957 р. на посаді завуча й учителя хімії та біології Козерянської школи на Буковині. Але його шкільна кар'єра тривала менше року. Перспективного працівника запросили до рідного університету для навчання в аспірантурі. Науковим керівником став сам ректор, відомий біохімік, професор К. М. Леутський, якому Боечко завдячує багато чим у своєму науковому становленні.

Не забарилися й перші успіхи молодого вченого: у 1961 р. в Київському університеті ім. Т. Шевченка він захистив кандидатську дисертацію, тема якої була пов'язана з дослідженням впливу вітамінів на обмінні процеси в організмі людини і тварин. Дисертант поєднав свою любов до біології та хімії, все своє свідоме життя він працює в галузі інтегрованої дисципліни – біохімії. Його напрацювання набули й прикладного значення, сприяючи виробленню алгоритмів зміцнення людського здоров'я.

У новітній історії української вищої освіти й науки помітне місце посів Федір Федорович Боечко. Колишній ректор Черкаського державного (нині національного) університету, відомий учений-біохімік і педагог з понад 60-річним вишівським стажем, член-кореспондент НАПН України і Почесний громадянин м. Черкаси, він став справжнім взірцем служіння Україні та просвітництву. У травні знаному освітянському ветерану виповнилося 90 років від дня народження.

Як одного з найкращих випускників аспірантури Ф. Боечка направили до Уманського педінституту. Саме в цьому славному історичному минувшині місті він подолав усі шаблі вишівської кар'єри – від викладача до очільника закладу. На уманський період припадає й майже 14-річна виснажлива робота з підготовки дисертації на здобуття наукового ступеня доктора біологічних наук. Її він блискуче захистив в Інституті біохімії ім. О. В. Паладіна Академії наук України (1974 р.). Члени спеціалізованої вченої ради й опоненти були однастайні в тому, що розкриття Ф. Боечком дисертаційної теми, присвяченої вивченню ролі мікроелементів у ліпідному обміні, стало науковим проривом у біохімії.

В Уманському педінституті Федір Федорович ініціював створення кафедри хімії, яку очолював 15 років, започаткував роботу науково-дослідної лабораторії з біохімії, став визнаним генератором наукових ідей та лідером дослідництва. Упродовж 5 років працював проректором інституту, а з 1975 р. – його очільником. Упродовж чотирирічної ректорської каденції професор Ф. Ф. Боечко забезпечив відкриття кількох кафедр та початок будівництва нових гуртожитків.

У цьому ж місті звив і родинне гніздечко: закохався й одружився зі своєю студенткою з промовистим іменем Любов. Невдовзі Бог подарував щасливому подружжю сина й донечку.

Ректор провідного вишу Черкащини

У 1979 р. Федір Федорович став ректором одного з провідних обласних вишів України – Черкаського педінституту.

21 рік його ректорства в Черкасах виявився напрочуд плідним. Варто назвати лише кілька добрих справ, завдяки яким ім'я Федора Федоровича назавжди вкарбоване в історію освіти Шевченкового краю: спорудження головного, 9-поверхового навчального корпусу, кількох гуртожитків з поліпшеними умовами проживання, відкриття 10 нових спеціальностей і трьох нових факультетів, десяти кафедр, науково-дослідного інституту фізіології людини і тварин ім. М. Босого... Та особливою заслугою ректора стало започаткування діяльності першого і єдиного в Черкаському краї класичного університету. Черкаський виш отримав статус класичного університету в 1995 р. і з ініціативи ректора отримав ім'я Богдана Хмельницького.

Спираючись на традиції вишу й попередні напрацювання, ректор став перед своїми колегами амбітні цілі, які спільними зусиллями зазвичай були досягнуті. Принагідно назвемо декілька найяскравіших представників зіркової команди Ф. Боечка: проректорів О. В. Білого, В. І. Солдатова й І. І. Кукурудзу, деканів Л. М. Кляцьку, С. І. Деря, О. І. Богатирьова, О. Г. Перехреста.

Творчий доробок

У 2000 р. буквально на піку визнання професор Ф. Ф. Боечко залишив ректорську посаду й зосередився на викладацькій та науковій роботі у ранзі завідувача кафедри біохімії. Понад 65 років професор проводить активну дослідницьку діяльність, переважно в царині біохімії, а її результатом стало опублікування близько 200 праць, у тому числі понад 20 окремих видань.

Найбільше Федір Федорович пишається своїми підручниками та посібниками для студентів закладів вищої освіти. Вже по три видання витримали посібники “Основи хімії полімерів” та “Біологічна хімія”, великою популярністю серед студентів користується й курс лекцій “Основи молекулярної біології” та низка практикумів з біохімії. Чимало праць написано у творчому тандемі з дружиною Любов'ю Олександрівною (працювала з чоловіком на одній кафедрі, на жаль, нині покійна).

Долучився знаний освітянин і до творення методичної бази шкільного навчання. Так, у 2002 р. у співавторстві зі своїми колегами В. М. Найданом та А. К. Грабовим він видав підручник “Органічна хімія”, який був рекомендований МОН України для учнів 10–11 класів з поглибленим вивченням хімії в загальноосвітніх школах. А шкільним учителям адресовано його посібники “Білок і кормовиробництво”, “Біохімія для вчителя” та ін.

Студенти завжди були в захваті від надзвичайно змістовних, глибоко аналітичних, методично бездоганних і емоційних занять, які проводив професор, котрий напрацював унікальний, завдяки в понад шість десятиліть, педагогічний стаж. Майбутнім біологам, екологам і хімікам він викладав світоглядно важливі й практично зорієнтовані навчальні курси “Біохімія”, “Біохімія ліпідів”, “Хімія високомолекулярних сполук” та ін. Упродовж багатьох років професор Ф. Ф. Боечко брав

активну участь у підготовці молодих науковців, був членом спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій (зі спеціальності “Біологія”), здійснював індивідуальне наукове керівництво й консультування пошукачів-дисертантів.

Професор Ф. Ф. Боечко завжди перебував на аванпостах громадської діяльності. Виборці краю неодноразово виявляли йому довіру, обираючи депутатом Черкаської обласної, Уманської та Черкаської міських рад. А ще Федір Федорович упродовж 10 років очолював обласну організацію Товариства “Знання”, усяляко підтримував просвітницький рух.

Звитяжна освітня, наукова та громадська діяльність ювіляра отримала високе суспільне визнання. Він є орденоносцем, володарем почесного звання “Заслужений працівник вищої школи”, відзначений багатьма іншими державними, відомчими та регіональними нагородами. Ось і з нагоди ювілею ректор ЧНУ вручив ветерану медаль О. Дашковича та відзнаку “За розбудову університету”. І на схилі літ Федір Федорович щасливий з усвідомлення того, що життя його залишається повнокровним і сьогодні, і що його освітянський подвиг належно поцінований нині сучасниками.

У наукового ветерана є всі підстави пишатися й своїми дітьми. Донька Наталія – кандидатка філології, доцентка кафедри іноземних мов Черкаського інституту пожежної безпеки ім. Героїв Чорнобиля. А син Владислав захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук і отримав учене звання професора, нині є проректором Черкаської медичної академії. Має ветеран і п'ятьох онуків.

Життєдіяльність черкаського професора виявилася напрочуд багатобарвною, плідною й добротворною, і його по праву можна назвати живую історією вищої освіти й науки України.

Видавнича праця просвітян України

У складний воєнний час просвітяни України продовжують свою виховну працю серед молоді. Вони видають книжки та збірки матеріалів, які формують патріотичний світогляд, та організовують зустрічі з молоддю в інститутах та бібліотеках.

У Полтаві вийшла книжка “Три літа” (вибрана поезія Тараса Шевченка до 210-річчя поета). Вступне слово написав Микола Кульчинський, голова Полтавської обласної “Просвіти”, старанням якого ця книжка була видана. Презентація книжки відбулася у різних міських бібліотеках та біля пам'ятника Шевченку в Полтаві. Молодь із зацікавленням слухала розповіді Миколи Кульчинського про творчість Шевченка та його вплив на визвольний рух в Україні.

Голова Хмельницької “Просвіти” Віталій Міхаловський повідомив про проведення заходів у травні до Дня Героїв та Дня перепиховання Тараса Шевченка. Відбулися зустрічі зі студентами Хмельницького кооперативного інституту та студентами

“Три літа” у подарунок

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, де була презентація книги воїнсько-письменників Хмельницької територіальної громади “Герої серед нас”.

Чернівецька “Просвіта” нещодавно видала два томи матеріалів “Ластівка: політ через час”. Це узагальнення дитячого журналу “Буковинська Ластівка”, який виходив у минулі роки. Презентація відбу-

Учні 19-ї школи, Центральна бібліотека в Полтаві

лася у відділі української діаспори Чернівецького обласного краєзнавчого музею, за участі авторів, упорядників, дописувачів і читачів часопису. Втішає, що серед дописувачів є юні автори.

Рівненська міська “Просвіта”, яку очолює Катерина Сичик, завершила книгу про працю міського об'єднання впродовж останніх 20 років. У книжці описано вплив “Просвіти” на розвиток освіти та національно-патріотичне виховання дітей і молоді. Книжка потребує фінансової допо-

моги.

Товариство української мови (ТУМ, США) радо допомагає просвітянам у виданні українських книжок і журналів та бажає успіхів у їхній важливій виховній праці.

Віра БОДНАРУК,

голова Товариства української мови (США)

Світлини від Полтавської “Просвіти” (з архіву Боднаруків)

Надія ГАВРИЛЮК

У творі “Вуста, переповнені подихом, мовкнуть” окреслює це рядком про “перейдені простори, в слові воскреслі”. Схопити ці простори дослідницьким і читацьким зором не надто легко, але адекватною стратегією може слугувати бароковий ключ – емблематичність: найменше зображення здатне вмістити найбільше число значень, а найбільший обсяг сказаного і описаного (“неоглядь”, неохопність фізичним зором) уміститься в маленьку емблему. Насамперед такою емблемою буде *серце*, що посідає особливе місце в українській філософії (П. Юркевич, Г. Сковорода) і поєднане з емоційним відрухом на все відчуте, передумане і прожите.

Коли спробувати показати безмір поетичного світу Павла Мовчана, обмежившись одним віршем, то обрала б “Преподобно живу під листком, наче пташка” зі збірки “Серцевина” (2015):

*Преподобно живу під листком,
наче пташка:
відкрито-зелена селитьба моя;
щоденно листок шелестить
для острашки,
звивається поруч піщана змія...*

Прислівник *преподобно* дає читачеві духовний реєстр інтерпретації, бо відкликається до ідеї подібності Богові (подоба), ця схожість є вищої міри, на що вказує префікс “пре-”. Оповідач живе, максимально вподібнившись Богові, до впадоби Йому, згідно з Його волею. Тож *жити під листком* прочитується, як жити під покровом Всевишнього (у відповідності до зачину 90-го псалма), а коли б цей покров конкретизувати – то це була б Божа долоня, рука (“Душі праведні у руці Божій і мука не спіткає їх” – *Муд. 3, 1*). Ідеться поетові про людину в її інтегральності (дух, душа, тіло), однак персонажа вірша автор ототожнює з пташкою, що символізує в українській міфології саме людську душу. Другий рядок початкового катрена нагадує “Сад божественних пісень” Григорія Сковороди з оспівуванням природи як природності і райського місця, де душа селиться, постійно перебуває, “почиває” з

“І в серці твоєму така неоглядь” Ювілейне слово Павлові Мовчану

Павло Мовчан – особистість філософського типу. Попри те, що чимало його поезій більшого обсягу, автор тягнє до ваговитості сказаного. Тож прагне не до слів, а таки до слова, одного-єдиного, в яке вміститься світ і з якого той світ розпочнеться.

Богом. Правомірно буде тлумачити оселю пташки як *дерево життя* в центрі Едему – зелене, живе, без зів'ялого листя. Це помешкання відкрите зовнішньому світу, не позбавляє можливості лету (як клітка, скажімо), але водночас наражає на небезпеку і загрози, бо щоденно “звивається поруч піщана змія”. Так у поезії П. Мовчана зринає мотив райського саду зі спокусником, що прагне вполювати душу людини. Емблема райського саду має суто авторський штрих: піщана змія – змія з пісків (що розсиплється, згине, забудеться); змія кольору піску (алюзії на спокуси в пустелі, в яких нечистому завдано поразки Божим Сином і святими подвижниками). В тих спокусах преподобна душа не сама, адже Бог власною рукою відганяє від такої душі диявола (“щоденно листок шелестить для острашки”).

У другій строфі поезії “Преподобно живу під листком, наче пташка” персонаж-оповідач уже зосереджує увагу на життєвих вітровіях. І помічає, що хитається не тільки листок, а і гілка, що її можна розтлумачити як символ людської тілесності. Гілка відростає від гілки, як у дереві роду – покоління. І тіло, і душа-пташка відчувають хитаються як танець життя / танець смерті, прірву неба і прірву безодні, між якими душа вагається-хитається:

*Хитається гілка – оселя
кленова,
на вітрі танцює: хить-хить
та хить-хить,
нема супокою – душа колискова
із прірви у прірву летить.*

Хитання позбавляють душу спокою. Прикметник *колискова* в другому катрені поєднуються не так із колискою і заколисуванням, як із самою колискою. Тож

невпинний рух “угору – вниз” асоціативно уподібнено до руху маятника і стає контекстуальним синонімом зростання як тіла – в часі, так і душі – у випробуваннях.

Однак у наступній строфі мовиться автором таки про заколисування і засинання. Оповідач ніби спускається вглиб метафори: все ще зберігаючи в полі зору єдність тіла і душі, зосереджується все ж на моментах душевного сну та пробудження. Персонаж покликається на один із Давидових псалмів, коли говорив про “зраховані ночі і дні” (“Твої очі бачили мій зародок, і в книзі Твоїй були записані всі дні, призначені для мене, коли жодного з них ще не було” – *Пс. 138: 16*). Життя в поета-мислителя постає як сон розуму, що, як відомо з вислову Франсіско Гойї, породжує чудовиськ. І, очевидно, усвідомлення цих чудовиськ – прокидання – спершу не приносить утіху, але печалить:

*Чи в прокидї втіха, якщо
в колісанні
проходять зраховані ночі і дні?
Якщо кожен смуток і радість
– останні,
хоча випадали не вперше мені.*

Засмучує персонажа вірша “Преподобно живу під листком, наче пташка” ще і усвідомлення власної смертності, обмеження свого життєвого часу. Через те кожен смуток і радість відчуті ним як останні. Проте, хоча смуток є першою емоцією оповідача, на зміну йому все ж приходить радість. І можна витлумачити зміну оптики кризь біблійну призму, що трактує життя дочасне як сон, а життя вічне як пробудження, і то не тільки в зіставленні життя і смерті, а і зіставленні життя гріховного як ночі з життям праведним як днем (“Ніч проминула, день наблизився. Відкинь-

*Чи стане снаги, аби лет
пережить?*

Фінальний катрен є таким поверненням до початку на новому витку. Душа, що жила в Божому раю і під захистом Його руки; згодом пройшла хитання між пеклом і небом (уже як душа втілена); далі спізнала сон розуму і гріховне падіння та засмакувала пробудження і навернення. В якийсь мент душа відчуває майбутнє повернення до неба. Персонажу це бачиться як мінімальний порух Божої руки (“листок ворухнеться”), що на долю секунди відкриває душі *глибочезну блакить неба*. У фіналі звучить два питання, але той, хто їх ставить, не є чітко окресленим. І той “хтось” є одночасно душею людини, що питає Бога про життя загробне і свою здатність пережити розлуку з тілом, і Богом, що питає людину про її життя земне (в тілі) та про спроможність і готовність, аби злетіти в небеса.

мо, отже, вчинки темряви й одягнімось у зброю світла” – *Рим. 13:12*). Таку інтерпретацію уможливує зачин поезії з теперішнім часом дієслова – “Преподобно живу”.

Правомірне й інше відчитання, до якого підтовхує друга половина третьої строфи: “Якщо кожен смуток і радість – останні, / хоча випадали не вперше мені”. Бо те, що трапляється не вперше, *повторюється* – отже, не є останнім. І доречно трактувати це повторення в кількох реєстрах: поперше, в контексті *міфу* про вічне повернення (циклічність часу і коловорот подій, їхнє постійне перетікання одне в одне); по-друге, в контексті *напластування образів* поезії Павла Мовчана “Преподобно живу під листком, наче пташка” (колиска як маятник часу; життя-сон і смерть-пробудження, що почергово змінюються, формуючи нерозривну єдність – за В. Стусом, “життє-смерть”); по-третє, в контексті *поняття ритму* (варіативного повтору, що проступає найперше в людському диханні – вдих-видих). І про цей “хвилястий” подих каже сам персонаж-оповідач у заключній строфі:

*Хвилясто дихну, і листок
ворухнеться,
відкривши на мить глибочезну
блакить;
І хтось запитає: – Ну як там
живеться?*

Олена ЛОГІНОВА,

молодша наукова співробітниця Чернівецького обласного меморіального музею Володимира Івасюка

Напередодні 83-ї річниці від дня народження геніального кіномистця сучасності, заслуженого артиста України Івана Миколайчука в Чернівецькому обласному меморіальному музеї Володимира Івасюка було велелюдно та душевно.

Тут презентували нову книгу відомої кінознавиці, дослідниці в галузі кіномистецтва, заслуженої працівниці культури України, академіка Лариси Брюховецької “Іван Миколайчук як національний митець. Кінематографічні студії. Випуск 16-й” про одного з найяскравіших представників кіно 1960-х – початку 1970-х – виняткового часу, коли кіно в Україні здійснювалося як національно-самобутнє мистецтво високої зображальної культури й повнокровних емоцій. У книжці розглянуто утвердження Іваном Миколайчуком національної ідентичності, аналізується гуманістичне послання його відомих ролей в кіно, висвітлено і фактично забуті, досліджуються національні пріоритети творчості сцена-

Земна шана і любов

риста, режисера й укладача музичної канви фільмів.

Лариса Іванівна хвилююче та з невимовним пієтетом мовила про митця, який мав і має багато шанувальників, адже наснажує своїм акторським талантом і любов'ю до України нові покоління: “Іванові Миколайчуку дано було наповнювати собою простір екрану – і не для того, щоб привертати увагу до себе, не заради самоствердження. Його місія актора, сценариста, режисера – ствердити духовне багатство людини, українців. Якщо охопити всі його ролі, сценарії та фільми, можна говорити про створений ним світ, наповнений магією внутрішньої і зовнішньої привабливості. Іван Миколайчук не займався просвітництвом, він дав можливість багатьом українцям відчути, пережити свою історію і долю”.

Спеціально на презентацію книги завітала народна артистка України, лавреатка Шевченківської премії, відома актриса Наталія Сумська, яка хвилююче згадувала свою співпрацю з Іваном Миколайчуком у фільмі “Така пізня, така тепла осінь”, зворушливо оповідала про композитора

Володимира Івасюка. Щиросердне та талановите виконання пісні “Знамено полку” (вірші Олеса Гончара, музика Володимира Івасюка) з вистави “Прапорносці” лунало як присвята українським воїнам, які сьогодні на захисті Соборної України.

Тепло й піднесено вітали наших гостей кандидатка філологічних наук, культурологиня Оксана Івасюк, заслужений діяч мистецтв України Микола Шкрібляк, народна артистка України, режисерка Чернівецького академічного музично-драматичного театру імені Ольги Кобилянської Людмила Скрипка, народний артист України Ярослав Солтис, кандидатка медичних наук, майстриня народної вишивки Олена Ясінська.

Незримою і яскравою ліричною героїнею фільмів Івана Миколайчука є музика, автентичні народні мелодії та пісні. Звучали запальні й душевні мелодії у виконанні трістких музик Центрального палацу культури Чернівців. Завдяки талановитому скрипалеві, художньому керівникові оркестру “Буковина” Євгеніві Тарнавському наші гості

змогли насолодитися фольклорним багатством нашого краю та посипати разом. У супроводі трістких музик у виконанні народного артиста України Ярослава Солтиса звучали українські народні пісні, які так любив Іван Миколайчук.

Атмосферно й душевно було 14 червня в Чернівецькому обласному меморіальному музеї Володимира Івасюка. Відверте, емоційне та енергетично наповнене спілкування ще довго зберігатиметься в душах усіх, хто мав приємну нагоду бути на першій презентації книги Лариси Брюховецької “Іван

Миколайчук як національний митець” у серці Буковини.

Лариса Іванівна Брюховецька у книзі відгуків музею Володимира Івасюка залишила промовистий запис: “Радію, що в цьому сакральному місці, де витає дух Володі Івасюка, відбулася презентація книжки про Івана Миколайчука. Благословенний день. Вдячність усім, хто опікується цим чудовим музеєм”.

Книга надзвичайно цікава і важлива не лише для фахівців, а й для усіх шанувальників кіно і тих, хто тільки починає відкривати для себе постать Івана Миколайчука.

Благодійний тур Італією письменниці і волонтерки

Анатолій КРАТ,
письменник

Щоб уявити атмосферу зустрічей, прочитую італійського журналіста Василя Пирого, який у статті “Антонія Цвід у Римі з книгою “Таємниці Тараса Шевченка”. Привідкриття завіси...” зазначає: “Авторка зачитала свій вірш-присвяту українським захисникам “Іде воїн” з циклу “Кривава рута” та оголосила хвилину мовчання за тими українцями, які, на жаль, загинули від рук московських окупантів на цій кровопролитній війні. “Немає зараз нічого тяжчого, ніж те, що переживають наші хлопці, які зараз на війні”, — зазначила пані Антонія”.

Благодійний тур Антонії Цвід

Італією охопив кілька міст, поміж яких місто галерей і арок Болонья, портове місто Анкона, античне місто-музей Рим та мальовничі міста Кастель-Гандольфо і Веллетрі в околицях італійської столиці. Письменниця зазначає, що головний персонаж її трилогія — романів “Возлюбленик муз і грацій” та книги письменницьких розвідок “Таємниці Тараса Шевченка” так і не зміг здійснити свою мрію за життя — відвідати Італію. Тож у рік 210-ї річниці Тараса Шевченка письменниця вдалося зробити це “разом з Кобзарем”, аби світ більше дізнався про Україну і духовного батька української нації в час війни на батьківщині.

Авторка розповідала українцям за кордоном про ті невідомі досі факти з життя Кобзаря, які їй відкрилися під час дослідження: про його чудове почуття гумору, про його освіченість, відмінний смак у манерах, одязі, про друзів поета, його коханих жінок і навіть про ймовірного сина від нареченої, яка мешкала в Седневі — на це вказують таємні родинні реліквії, які Антонії Цвід вдалося відкрити і описати в своїй книзі. І це дає підстави вперше говорити про пряму гілку Тарасового родоводу. У вдячних аудиторіях поетеса презентувала не лише свою книгу про невідомого Тараса Шевченка, а й свій Театр одного поета, читаючи вірші воєнної тематики, а також свою коронну інтимну лірику. Слідом за модераторкою останніх трьох презентацій римською поеткою Світланою Нікітенко зазначає, що, крім грандіозної літературно-розвідницької діяльності, яка лягла в основу нової книги “Таємниці Тараса Шевченка”, Антонія Цвід пише лірику, яку європейська критика високо оцінила ще з перших кроків поетеси і визнала однією з найкращих у світовій літературі.

Стартував італійський тур Антонії Цвід в Болоньї на запрошення української громади при Греко-католицькій церкві св. Михаїла та очільниці гурту “Болонські вечорниці” Орисі Швець. Після презентації книги про Т. Шевченка Антонія Цвід взяла участь у Ході вишиванок та мітингу, де прочитала вірші, присвячені українським воїнам і провела автограф-сесію, збираючи донати на ліки для україн-

Антонія Цвід провела серію творчих зустрічей у кількох містах Італії в рамках її проекту “Благодійний тур Європою” на підтримку українського війська та духу українців у світі, старт якому дала рік тому презентація книги “Таємниці Тараса Шевченка” та її Театру одного поета на 14-му з’їзді Європейського Конгресу Українців у Берліні. Цьогоріч презентована книга здобула в Україні Народну премію ім. Т. Шевченка. У межах благодійного туру імпрези української письменниці охопили Париж, Прагу, Будапешт, Берлін, Афіни, італійське Річчоне, німецький Темплін і, звичайно ж, рідний Київ. Річниця туру припала на виступи Антонії Цвід в Італії, де вона за активну міжнародну діяльність отримала Почесну грамоту від Асоціації “Ukraina Unita APS in Roma” в Римі.

ських поранених. Треба сказати, що це не та хода, що відбувалася навіть в Україні за мирних часів. Колону українців у вишиванках, як оповідає сама поетеса, що майоріла жовто-блакитними прапорами і лунала скандуванням проти війни, через все місто супроводжувала поліція в авто і пішки пообч колони. Слід зазначити, що саме культурне життя в діас-

в Анконі залишив незабутній слід у моєму серці, — згадує Андрій Подольський, очільник Анконської Асоціації митців, яка й запросила поетесу на погостини. — Найбільше мене вразила її експресивна декламація віршів. Кожне слово, кожна фраза, вимовлені поетесою, несли в собі глибокий сенс і викликали сильні емоції. Антонія володіє неймовірним даром передавати свої почуття через інтонацію і жест”.

Саме на святкування Дня Риму випали творчі зустрічі Антонії Цвід у столиці Італії, де їй гостинно відчинила двері відома вілла Андрея Шептицького, що сьогодні належить отцю Оресту. Це — місто двох країн, територія Ватикану, яка живе за законами Італії. Віллу свого часу викупив митрополит Андрей Шептицький для проживання семінаристів, яку він сам відвідав лише двічі. За традицією вона і сьогодні служить притулком для українських біженців стараннями нинішнього володаря вілли отця Ореста і волонтерки Лесі Вусик.

У родинно-теплій атмосфері, завдяки сприянню Світлани Нікітенко, пройшли презентації в кількох українських громадах Риму. На запрошення Благодійної організації “Ukraina Unita APS in Roma” та її президентки Галини Пришляківської в ресторані “Таверна Shynok” Антонія Цвід презентувала свою книгу про невідомі факти з життя Т. Шевченка і читала власні поезії, демонструючи свій поетичний театр. З нагоди річниці авторського проекту “Благодійний тур Європою” представниця асоціації Оксана Степанова вручила поетесі почесну грамоту з такими словами: “Кожен новий крок Антонія Цвід здійснює з душею, широко, відверто, впевнено. Вона — ніби вулкан емоцій, втілений у слова, який виверженням енергії обпалює і поглинає. Її вірші — лірика пристрасті і відчуттів. Говорять не самі слова, а їх вимова, ритм, інтерпретація, сприйняття власне авторкою. Це стихія, якою слухач управляти не може, тож просто кориться”. Лунали не ли-

ше зворушливі вірші, а й перекази поезій Антонії Цвід італійською мовою, виконані Наталою Странієрою, що їх зачитав італієць Франко Ауконе.

Наступного ж дня, після захопливої, хоч і виснажливої, екскурсії двома країнами — Римом і Ватиканом, коли ще перед очима неймовірна Сікстинська капела з її античними скульптурами і фресками Мікеланджело та диво-вища храму св. Петра, — відбувся салонний вечір Антонії Цвід на вже згаданій віллі Андрея Шептицького в Кастель-Гандольфо на запрошення української спільноти “Студіон”. Незнаний Тарас Шевченко, неймовірна філософсько-любовна лірика поетеси, а відтак, як і годиться на віллі, фотографування і щира розмова з гостею допізна за фужерами ароматних напоїв з екзотичними італійськими солодощами... Громадськість з цікавістю стежила в Інтернет-мережі за проходженням незвичайного туру Антонії Цвід, тож дещо вдалося виловити з відгуків та коментарів. Зворушливими словами відгукнулася про цю зустріч українка Оксана Скірчак: “Щирозердно дякую Вам, чарівна наша поетесо. Ви — величезний скарб для української літератури, для українського народу, бо Ви несете в собі неймовірний потенціал енергії, промовляючи кожне слово своїх поезій, ви надихаєте наш народ, який далеко за межами своєї рідної землі не рік і не два...” Такі відгуки переконають, що творчі люди мають постійно своїми висловами підносити дух своїм співвітчизникам у всьому світі.

Завершальна літературна зустріч і презентація книги про українського Пророка відбулася в церкві св. Лучії при монастирі в м. Веллетрі, що в околицях столиці саме на День Риму, коли сучасні літаки над античним містом залишали святкові кольорові пасмуги, що їх було видно звідсіль.

“Творчі зустрічі в італійських церквах були для мене незвичайними, — зізнається Антонія Цвід, — вони нагадали про дійство минулої осені в Покрову в Афінійській церкві св. Миколая, коли за тобою — іконостас, і кожне слово має бути виважене. У ці хвилини ти усвідомлюєш, що все, що від-

бувається в нашому житті — від Бога, і ми в тихій молитві вдячності схилиємо свої голови перед Всевишнім”.

По завершенні Благодійного туру Італією Антонія Цвід вручила частину донатів тяжко пораним українським воїнам ЗСУ в Берліні на Конференції Президента Світового Конгресу Українців Павла Грода та його заступника по західній Європі Володимира Когутяка в Берліні. На підтвердження з’явився допис у чаті української групи Центральної спілки українців Німеччини від його керівництва: “І ще хочемо подякувати письменниці Антонії Цвід, яка подарувала конверт для наших військових...” “Решту зібраних коштів я планую вручити українським пораним бійцям у Києві на День Незалежності України біля пам’ятника Тарасові Шевченку, під час вручення Народної премії імені Шевченка цьогогородним достойникам, серед яких випала честь бути й мені, — зазначила у своїй промові письменниця. — Хоч у салонних імпрезах збір складають невеликі суми, та й самих зустрічей було не так багато, але для поранилих бійців під час війни кожна копійка дорога. Тож робімо все, що в наших силах, кожен на своєму місці, для нашої Перемоги”.

Як підсумок благодійного туру Антонії Цвід звучать слова поціновувача художнього слова Олександра Панкова: “Те, що зараз робить Антонія Цвід, важко об’єктивно оцінити, бо людина надзвичайно талановита, і плідна непересічна авторка, і енергійна, патріотична, фахова українська жінка. Новий напрямок в українській поезії — це цікаво! Численні яскраві зустрічі за кордоном це важливо! Рівень проведення творчих зустрічей можна вважати театральним. Її мелодійний жіночий голос зачарує. Її поезія підносить душу над землею”.

Творчі зустрічі з українцями, а також екскурсії італійськими містами лягли в основу подорожного есею письменниці, який незабаром побачить світ. Ось її прощальні слова, адресовані українцям в Італії: “Доземний уклін вам, рідні люди, що ви прийняли мене з такою любов’ю, з такою сердечною теплою, як може приймати власна родина після тривалої розлуки. Дякую, що ви так широко і з невідомою захопленням сприймали мою поезію, та активно включалися в розмову про великого Тараса, про війну, біду нашу спільну, в міру можливості донатили на ліки для поранилих бійців. Сердечне вам спасибі! Я ніколи, ніколи, ніколи не забуду вас”.

Антонія Цвід. Рим. Вручення грамоти від Асоціації Ukraina Unita

порі проходить в орбітах греко-католицьких, іноді й православних (як от у Берліні) церков. Це щось на зразок сільських клубів, куди люди йдуть, як на свято, аби зустрітися серед чужини з рідними душами. Отець Михайло, в побуті Михайло Бойко, навіть очолив Ходу вишиванок і особисто провів мітинг та концерт на міській площі. До речі, саме священник та Орися Швець виявили широкість гостинності і провели екскурсію старовинним арковим містом, його славетними соборами та університетом, де ректором, свого часу, працював відомий українець Юрій Дрогобич.

Майже родинною стала зустріч поетеси з шанувальниками українського слова в концертному павільйоні м. Анкони за участі віртуозних виконавців — бандуристки Оксани Івашченко та гітариста Андрія Подольського, який презентував пісню на слова Т. Шевченка “Кохайтеся, чорнобриві...” Ініціювала й модерувала захід Марія Гаврилюк-Бужняк, авторка кількох поетичних збірок, яка гостинно прийняла письменницю в своєму домі. Антонія Цвід не лише презентувала тут свою книгу “Таємниці Тараса Шевченка”, а й власний Театр одного поета. Після захопливих розповідей про Кобзаря шанувальники з цікавістю слухали вірші, присвячені Україні, воїнам і, звичайно ж, філософсько-інтимну лірику авторки. “Творчий вечір Антонії Цвід

Анкони. Автограф-сесія Антонії Цвід

Святослав ВАСИЛЬЧУК,
заслужений журналіст України

Закінчення.

Поч. у ч. 25 за 2024 р.

“Цукровий Донбас”

Минуло два з лишком роки моєї праці в редакції газети “Радянське Поділля”. Прямо зримо відчував і бачив, як “контора” снує довкола мене павутину інтриг, підозр. Розумів, чим це може закінчитись: оголошити недовіру і витуряти з редакції. Тож вирішив іти на випередження.

У той час мій старший брат Тарас, закінчивши лісогосподарський факультет Української сільськогосподарської академії, отримав призначення на посаду лісничого Ємільвського лісогоспзагу Кіровоградської області. Згодом його запросили до Бершадського лісогоспзагу на Вінниччині, директором нижнього складу лісоматеріалів у Чечельницькому районі на півдні області. Він уже мав сім’ю, двох дітей, при ньому проживала матуся наша Текля Талимонівна. І щоб бути ближче до них, вирішив перебраться до Вінниці і влаштувавшись на роботу в редакції тамтешньої обласної газети.

Викроївши вільний день, поїхав до Вінниці, зустрівся з редактором газети “Вінницька правда” Володимиром Орликом, висловив бажання переїхати сюди на працю і проживання. Мотив — хочу бути ближче до матері і брата. Звучало наче й переконливо. Не міг же йому сказати, що я — мічений КГБ, яке здійснює нагляд за мною денно й ношно.

Редакторів моя версія здалася переконливою, і я став працівником редакції газети “Вінницька правда”, кореспондентом відділу промисловості.

Праця моя на новому місці, зважаючи на набутий досвід, розвивалася успішно. На проживання влаштувався в сімейний гуртожиток будівельного підприємства, де проживав вдвох з інженером-будівельником, товаришким вихованим чоловіком, Петром Літинським, що мешкав із сім’єю в м. Хмільнику, а місцем роботи мав Вінницю. За редакційними завданнями багато їздив по районах і містах області, писав кореспонденції, статті, нариси з підприємств, висвітлюючи краший досвід трудових колективів, або ж навпаки — критикуючи за недовиконання доведених завдань. Намагався об’єктивно і всебічно оцінювати дії керівництва таких підприємств. Так, про виробничу діяльність Бродського цукрового комбінату (Козятинський район) подав розповідь, яка друкувалася в п’яти числах газети підряд. Охоче писав нариси про людей праці, як правило, рядових професій: робітників заводів, фабрик, будівельників.

Працювати було цікаво. Він-

Бог усе бачить! Есей морально-етичний

ничина була значно більшою за Хмельничину територіально (мала 27 районів проти 20-ти на Хмельничині) і за населенням, була набагато потужнішою економічно. Особливістю області була цукрова промисловість: тут діяло 42 цукрові заводи, область спеціалізувалась на вирощенні і переробці цукрового буряка. З пафосом ми, журналісти, називали Вінниччину в газеті “цукровим Донбасом”.

Впадала у вічі гостинність полян. Куди, бувало, не приїдеш у відрядження, одразу отримуєш запрошення пообідати чи повечеряти, місцева влада приділяла увагу працівникам преси. До речі, газета виходила п’ять разів на тиждень, з величезним накладом у 220 тис. примірників кожен номер (нині — просто неймовірно).

Вабило й саме місто Вінниця. Збереглося в ньому багато старовинних будівель, пам’яток. У центрі — величезний парк. А візитівка міста — широченна багатоводна річка Південний Буг, по якій плавали прогулянкові корабліки. Вінниця чимось нагадувала Київ, мою юнацьку столицю, моє студентське захоплення.

Колектив був, як і всюди: молоді й старші віком працівники, талановиті й не дуже, веселі чи похмурі. З деякими, як з галичанами Омеляном Костком, Іваном Коновартом, волинцем Григорієм Борисюком, вінничанами Василем Кобцем, Михайлом Каменюком, приятелювали. Перші троє, як і я, були із західних областей України, звісно, знали про боротьбу ОУН—УПА. Особливо Григорій, старший за мене на шість років (1935 р. н.). Збиралися, бувало, у когось на квартирі (я такої ще не мав) на Різдва, Великдень, Трійцю, колядували, співали обрядових пісень. Гриць, як старший серед нас, був заводієм.

Йшло нормальне виробниче життя рядових працівників редакції, людей із вищою освітою, випускників переважно Київського та Львівського університетів, факультетів журналістики.

До цього часу моя сім’я круто зросла одразу на двох близнюків, хлопчика і дівчинку, яких ми назвали Богданом і Мирославою. А ще був старший син Ігор. Їх із мамою я забрав із Любара до Вінниці, для чого випросив кімнату в сімейному гуртожитку хімкомбінату. Чекали квартиру від редакції, де я оформився в пільгову чергу на житло як багатодітна сім’я. Восени 1976 року сина Ігоря віддали до першого класу школи № 8.

Все ніби йшло гаразд... Так минуло два роки.

Чорним по білому

Грім ударив на початку 1977-го. Заходжу до редакції, а на мене якось підозріло дивляться співробітники відділу, мовчать, обходять і швидко біжать у своїх справах. Чого б то? Про це ділюся із заввідділу А. Непийводою. Він у відповідь:

— А ти піди на другий поверх, подивись на дошку оголошень.

Зайнтригований і спантелечений, спускаюсь східцями, підхожу до тієї дошки і читаю таке, що мов обухом по голові. Чорним по білому: “Догана оголошується працівнику відділу промисловості Васильчуку Святославу Карпо-

вичу за те, що скрив у своїй біографії, що його батько, Васильчук Карпо Олександрович, був заклепим оунівцем, ворогом радянської влади, засуджений радянським судом на 25 років тюрми. Ці факти Васильчук С. К. приховав перед керівництвом редакції. Ганьба оунівському нащадкові!

Головний редактор (підпис) В. Орлик”.

Зрозуміло, то була рука КДБ, який проінформував редактора. Адже відчував, що за мною стежать: ставили провокативні запитання на лояльність окремі працівники (Непийвода, Пічкур, Дудкевич), а завгосп редакції Борис Виноградов якось наодинці втаємничено каже: “У вихідні мене кілька разів викликали до редакції, щоб відмикати двері кабінетів, і люди з “контори” обшукували твого письмового стола. Стережися”. Я пообіцяв зберегти в таємниці його слова, подякував за розуміння і співчуття. Відтак, підійшов до редакційного художника Василя Петренка і попросив намалювати олівцем велику дулю, мов, для кумедії. На аркуші з малюнком дописав униз: “І що ти тут шукаєш, собачий сину?” Поклав в одну з шухляд. Відомо для кого. І певен, що ті “сини” читали послання.

...Ошелешений побаченням, повернувся у відділ. Колеги Непийводи і Федоров уткнулися писканими в читання, нічого не запитують, мовчать. Я — так само...

Ледь дочекався закінчення робочого дня, йду додому. Розповів дружині про біду, та — в сльози:

— А що ж далі? Тебе виженуть із роботи, а в нас троє малих дітей, двом меншеньким і року нема. Житла нема, грошей нема, куди йти, що робити? — заголосила.

Намагаюся заспокоїти її, доводити, що це якесь дике непорозуміння. Так, мій батько справді засуджений, але до чого тут я? Адже в редакції працює не батько, а його син, який його навіть не пам’ятає (батька схопила і засудила трійка НКВД, коли мені було три роки). А син, як відомо, за батька не відповідає. І ми, діти, не вибираємо батьків, які вже є, такі є. Спробую порозумітися з редактором. А ще вирішив звернутися в юридичну консультацію, що скажуть про це юристи.

Зайшов, розповів суть. Приймав старшого віку чоловік десь років за п’ятдесят. Уважно вислухав, тоді мовив: “Догану вам винесено безпідставно. Покарати працівника можна лише за порушення виробничого процесу чи трудової дисципліни. А щодо батька — це чисто моральна категорія, яка до виробничого процесу редакції немає жодного відношення. Тож вважайте, що такої догани у вас немає”.

Чемно дякую фахівцеві, розважливо роз’яснення дещо підбадьорило. Повертаюсь до редакції. А там — повна гуртова ігноранція: зі мною не вітаються, при зустрічі перелякано обходять стороною, швидко ховаються по кабінетах. У відділі та сама картина: новий заввідділу Петро Горбаренко не дає завдань. Сиджу, швидко читаю з дев’ятого ранку до першої дня, тоді трамаєм — додому на обід до свого гуртожитку і хутенько назад, аби встигнути до редакції до другої дня. І так до шостої вечора, до закінчення ро-

бочого дня. Можна лише уявити, яка гнітюча атмосфера тисла важким моральним каменем.

Здогадався, що керівництво теж консультувалося з юристами, які підтвердили неправочинність винесеної догани, тож звільнити мене немає підстав. Роль редакторського речника виконував заввідділу Горбаренко, який щоденно вимагав від мене звільнитися з редакції, натомість обіцяв допомогти працевлаштуватися десь в одній з редакцій районних газет півдня області, за сотню кілометрів від Вінниці. Зрозуміло, чому: аби опинився далеко у вигнанні, без житла, на розтоптанні місцевими партійними держимордами, яких проінформують, хто я і як зі мною поводитись.

Від таких дарів данайців категорично відмовився. Тоді до мене застосували ганебне щоденне пильнування, аби підловити на порушенні трудової дисципліни.

І “підловили”. Якогось дня двоє працівників відділу, Горбаренко і Федоров, зникли з кабінету ще зранку. Я лишаюся один, чекаю обідньої пори. За 15 хвилин до першої одягаюся і виходжу з редакції, бо мав ще в аптеці купити меншим діткам ліки від застуди. Іду на трамвайну зупинку неподалік. І тут!

На зупинці мене чекають троє редакційних працівників: Денис Левчишин, голова комітету профспілки редакції, Григорій Борисюк і Яків Муляр.

— Ти куди це зібрався? — Левчишин до мене.

— На обід.

Левчишин демонстративно глянув на свій наручний годинник і казенним голосом мовив:

— Товариші, зараз рівно дванадцята година п’ятдесят п’ять хвилин. Отже, ти порушив розпорядок трудового дня, завчасно на п’ять хвилин полишив робоче місце у редакції, чим порушив трудовий режим. Так, товариші! — звернувся до “колег”. Двоє його спільників Борисюк і Муляр, не дивлячись на мене, підтвердили:

— Так, так, ми підтверджуємо порушення.

— Тоді складаємо відповідний акт, — мовив Левчишин.

Круто повернувшись й пішли геть. Прикро й боляче було бачити таку ганебну поведінку “товаришів-колег”, які по-холоуйськи віддано прислужилися редактору і правлячій системі.

По обіді з’явився Горбаренко, якого одразу покликало до телефону. По голосу впізнав редактора. Заввідділу шось підтакував, відтак почав писати якусь цибулку. Тоді схопився і прожогом погнав до редактора. Невдовзі вертає, кладе ту цибулку перед собою, старанно переписує, попередньо ховає в шухляду стола, а з новою біжить до редактора.

Неважко було здогадатися, що йому велено написати донос на мене, і з редакторськими правками він переписав текст. Заінтригований, я відчинив шухляду в його столі, виїняв той “документ” і здивовано прочитав його подання редактору: “Працівник відділу С. Васильчук, дата, грубо порушив трудову дисципліну, самовільно достроково залишив робоче місце. Підпис: Горбаренко”. Під його текстом дописано рукою редактора: “І таке трапляється не вперше. Прошу адміністрацію вжити заходів”.

Вжили. По обіді на дошці оголошень з’явився так бажаний редакторів “документ” — догана С. К. Васильчуку за, виявляється, систематичне порушення трудової

дисципліни. А згідно з тодішнім трудовим законодавством, друга догана давала право адміністрації звільнити такого “злісного порушника” за недовірою чи профнепридатністю. Розумію, що буде ще одна аналогічна догана (перша не бралась до уваги), і мене випрут за таким формулюванням. І в жодну редакцію мене вже не візьмуть. Але керівництво редакції вирішило ще активніше вислужитись перед обкомом КПРС (редактор був членом бюро обкому), аби не заплідрили у “співчутті синові запеклого оунівця”.

Назавтра з самого ранку мені оголошують: об одинадцятій годині відбудуться профспілкові збори, на яких моя присутність обов’язкова. Що ж, іду на ті збори. Згадалося Франкове: “Блаженний муж, що йде на суд неправих, і там за правду голос свій підносить”.

За пару постолів і шкварку на обід

У великому кабінеті редактора зібрали всіх редакційних працівників, також і технічних, душ сорок. Усі віддано заглядають у рот редакторів. Той гнівно почав:

— Ти, Святославе, обдурив мене і редакцію, що не розповів про свого батька, запеклого оунівця, який боровся проти радянської влади і був справедливо покараний органами правосуддя. Я взяв гріх на душу перед партією, що прийняв тебе на роботу в редакцію, і тепер хочу виправити цю прикру помилку, — різко закінчив.

Усі перелякано мовчали, дехто плямак ротом, як риба, витягнута з води. Звертаюсь до редактора як спікера:

— Можна сказати?

— Так. Можна, і щиро, роби висновки.

Звертаюсь до гурту:

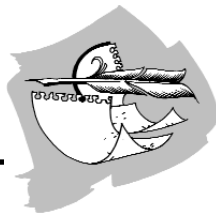
— Суть у тім, що ми не вибираємо своїх батьків, які вже є, то на все життя. У мене виявився ось такий батько. І повірте, наша багатодітна сім’я через це натерпілась багато горя. Але Павліком Морозовим я не буду: це нічого не поміняє для мого батьківства.

В Си-Ри-Си-Ри створили культ хлопчика із Сибіру Павліка Морозова, який доніс владі на батька, що був сільським головою і допомагав односельцям у часи дикого розгулу сталінських репресій. Павлік офіційно через пресу (звісна річ, йому допомогла спецслужба) відцурався від батька, і того заарештувала і знищила таємна служба. Приклад цієї нещасної дитини, батькопродавця, подавала совіцька пропаганда як взірць боротьби з класовими ворогами, відданості комуністичним ідеалам і правильному вихованню дітей.

Мовлене мною подіяло на декотрих “колег”, як висипаний на них розпечений жар. Першим схопився відданий комуніст, секретар партбюро, заступник редактора Дмитро Дудкевич. До речі, юдейське дитя, яке в 1942 році врятувала від німців сім’я українців, виростила, виховала, дала своє прізвище, всиновила.

І цей з банькатиими юдейськими очима “український комуніст” аж закричав фальшетою:

— Як ти смієш так говорити про Павліка Морозова? Та ж він — приклад справжнього виховання радянських дітей. Цим ти лише підтвердив, що не засудуєш діяльність батька-оунівця, ворога нашої держави. І тобі нема місця в нашій редакції.

Знову беру слово:

— Що ж це робиться? Куди я піду серед зими (був лютий) з трьома малолітніми дітьми? Та ж всі ці роки я добре виконував редакційні завдання, був переможцем конкурсу журналістської майстерності. Мав хороші стосунки з колегами.

Знову різко вихопився редактор В. Орлик:

— Ти нас тут не розжалоблюй! Іди, куди хочеш, нас це не стосується!

На диво за ним вихопився Григорій Борисюк, родом з нашого повстанського краю, з-під Луцька, і почав:

— Святославе, не накривай нас усіх мокрим рядном, ніби ми були лояльні до тебе. Бо сприймали тебе як нормальну радянську (?) людину, а ти, виявляється, ось хто, син оунівців, які плондрували рідний край, убивали масово наших людей, закидали трупами дітей криниці.

Особливо прикро було слухати ці зразки дикої совітської антиоунівської, антиупівської, антиукраїнської пропаганди, якою влада сіяла зло і ненависть у душі мешканців насамперед західних областей України про учасників руху Опору за визволення України з-під московського ярма і побудову незалежної Самостійної української Держави — від вихідця з нашого повстанського краю.

Григорій, 1936 року народження, без сумніву, бачив повстанців, знав, як підтримував їх наш люд. Але заради кар'єри, “пари постолів і шварки на обід” (В. Симоненко), свідомо став на бік ворогів повсталі Волині та Галичини, ганьбив і паплюжив їх. У той же час мій старший брат Тарас, його ровесник, маючи десять років, возив кіньми на треті села харчі, зброю і набої повстанцям. Я сам добре пам'ятаю хлопців-партизан, як у нас на Волині називали повстанців. Вояки приходили до нашої хати десь до 50-х років, особливо взимку, — обігрітися, обсушитися, з'їсти гарячої картоплі чи юшки та випити теплого узвару. Їм співчували, допомагали, чим могли.

Тож як би я дозволив собі кривити душею, ганьбити свого батька, надрайонового провідника ОУН Костопільської округи, військового округу УПА “Заграва” на Рівненщині? Адже в Русі Опору була задіяна вся наша сім'я: старший брат Андрій воював в УПА, сестри Ольга, Ганя і Надя були членами Юнацтва ОУН, заготовляли харчі, одяг, взуття для воїнів-повстанців.

Ще на тих зборах-розправах виступили “гнівно” Денис Левчишин, Яків Муляр, Анатолій Непийвода. Тоді — до голосування. “За” моє вигнання була “подавляюча” більшість. Кілька осіб утрималось. Раби системи запопадливо проголосували за своє рабство. Особисто кожен засвідчив:

*Нікчемна, продажна челядь,
Банда кривляк, для втіх,
Й щоб мати щось повечерять
Годувала холуйством їх (ідолів
— С. В.).*

Василь Симоненко

Розходились мовчки, насуплені та задоволені... дали “атпор врагам савецької власті”.

Назавтра я, не маючи більше жодних ілюзій щодо позиції керівництва редакції, написав заяву на звільнення за власним бажанням, аби не чекати гіршого. Заніс її редакторів, той охоче підписав, мовивши: “Зразу б так!”, отримав розрахунок, забрав трудову

книжку і пішов... у нікуди. Просто додому. А там видно буде.

Але моя вінницька драма на тому не скінчилась. Як я казав, старший син Ігор навчався в першому класі Вінницької школи № 8. Як виявилось, заступницею директора там була Олександра Пічкур, дружина редакційного працівника Діми Пічкура. Й він розповів цю сумну драму, хвалився, що теж проявив пильність. А перелякана “мадам” про все розп'якала вчителя школи, з усіма совітськими страшилками. Настроїла відповідно класну керівницю мого сина. Та, в свою чергу, підбурила вороже дітей класу проти Ігоря. Вони тикали в нього пальцями і вигукували: “Предатель, предатель!” Отакий приклад совітської “педагогіки”...

Сина в сльозах забирав я зі школи, буквально переслідуючого однокласниками, одуреними і шантажованими злими вчителями. Довелось терміново перевезити його до діда й баби в Любар, райцентр на Житомирщині, де він продовжив навчання в тамтешній школі. Слава Господу, гараздно. А по радіо й телебаченню щодня горлала совітська пропаганда: “Я другою такою країною не знаю, де так вольно дишит чілавік!”

Так я опинився в Житомирі.

...Муж той

В добрі своїм спіє.

А лукавих нечестивих

І слід пропадає —

Як той попів, над землею

Вітер розмахав.

І не встануть з праведними

Злії з домовини.

Діла добрих оновляться,

Діла злих загинуть.

Т. Шевченко.

Давидові псалми

Стережіться ж,

Бо лихо вам буде.

Тяжке лихо. Дурить дітей

І брата сілого,

Дурить себе, чужих людей,

Та не дурить Бога!

Бо в день радості над вами

Розпадеться кара...

Т. Шевченко. Холодний Яр

Так само редакційні “колеги” дурили себе та інших людей, раділи зі свого рабства, пишалися ним. Он як ми любимо Москву, он які віддані Кремлю. Служити окупантам — честь, славити колонізаторів — радість, нищити всіх незгідних — обов'язок. За це — стабільна шварка на обід та холуйські постолі.

О люди! За шмат гнилої

ковбаси

У вас хоч батька попроси —

то оддасте.

Т. Шевченко

Ніхто з них і гадки не мав, що Бог з небес усе бачить і чує. Правду і Кривду, хто яку вчинив. І записує в небесні Святці. І Карму небесної помсти за вчинене криводушництво вже записано кожному.

Почалося з того, що за кілька років помер наглою смертю прямо на вулиці Петро Горбаренко, не доживши до 50 років. Невдовзі за ним забрали до себе рогаці нечестивці редактора В. Орлика та “землячка” Г. Борисюка, Дениса Левчишина, Якова Муляра, Анатолія Непийводу, Дмитра Пічкура, його дружину Олександру, Дмитра Дудкевича. Бог усе бачить! І воздає кожному по заслугах, добрих чи злих. Те саме було і в Житомирі, коли “розпалась Божя кара” над Ю. Сліженком, Ф. Пендерещким, В. Матвійчуком за криводушництво та заподіяні мені кривди. Тож про Господній справедливий суд слід пам'ятати завжди, всім і кожному.

Діла добрих оновляться

Після сумних для мене вінницьких подій я опинився в Житомирі. До редакції більше не пішов, аби не повторилась попередня історія. Став до праці у виробничому об'єднанні “Облсільгосптехніка” редактором із висвітлення передового досвіду в сільському господарстві. Набув авторитету в колективі, згодом отримав чотирикімнатну квартиру як багатодітна сім'я. Діти пішли до школи. Згодом усі троє здобули університетську освіту.

У 1989 році, в період потужного національного здвигу, я ор-

ганізував у місті перші осередки Товариства української мови ім. Тараса Шевченка (згодом — “Просвіта”) та Народного Руху України і очолив їх. Возив делегацію рухівців Житомирщини на Установчий з'їзд НРУ 8-10 вересня 1989 року, що відбувся в Палаці культури Київської політехніки. Десять років очолював обласну організацію Народного Руху України.

У 1990 році обраний депутатом обласної ради, і ще двічі житомирцями довірили мені цю важливу виборну посаду. Очолював комісію з гуманітарних питань облради. Житомирські організації “Просвіти” та Руху активно включилися у виборювання державної незалежності України, що й сталося 24 серпня 1991 року прийняттям Акту про державну незалежність України Верховною Радою України. Акт підтвердив народ України на всеукраїнському референдумі 1 листопада того ж року, на якому понад 90% виборців республіки проголосували “За” незалежність.

У цьому ж, 1991 році, зареєстрував рухівську газету “Віче”, яка невдовзі стала найтиражнішою в області, щоразовий тижневий наклад становив понад 35 тис. примірників.

З 2000-го року очолюю обласне товариство “Просвіта”, яке бере активну участь у громадському житті області.

За цей час удостоївся державних нагород і почесних звань: “Заслужений журналіст України”, ордена “За заслуги” III ст., почесної грамоти Верховної Ради України, лауреат всеукраїнських літературно-мистецьких премій імені Івана Огієнка та Степана Руданського.

Написав і видав десяток авторських книжок з актуальних тем життя суспільства.

Нині обласна “Просвіта” активно діє, допомагаючи нашому хороброму українському війську відбивати московську агресію, роблячи посылний внесок у нашу безсумнівну перемогу над знавіснілим ворогом — московськими окупантами. Частина наших просвітян пішла доброволь-

цями до лав ЗСУ, інші займаються активним волонтерством, доставляючи нашим воїнам захисникам харчі, теплий одяг, взуття, дрони-безпілотники.

Влаштуємо зустрічі просвітян із молоддю, учнями шкіл, студентами коледжів та університетів Житомира, виховуючи їх у дусі патріотизму, відданості своїй незалежній державі, глибокої поваги до захисників України, воїнів ЗСУ.

Переконали, що наш патріотичний народ і могутнє мотивоване Українське Військо розіб'ють московських окупантів уже в цьому 2024 році і рідна Україна переможе й заживе щасливим і заможним життям. Процвітатиме у віках.

Слава Україні! Слава ЗСУ!

2024 рік, м. Житомир

P. S. Щодо Дудкевича...

Як головний редактор обласної рухівської газети “Віче”, тричі був запрошений на Всеукраїнські наради редакторів регіональної преси з участю Президента України Леоніда Кучми.

Двічі перші наради відбулися в Києві, третя, наприкінці дев'яностих, у Житомирі.

І волею долі тут абсолютно випадково я зустрівся з Дмитром Дудкевичем з Вінниці, що так воїновниче-рабськи вимагав свого часу мого вигнання з редакції “Вінницької правди”.

Під час чергового засідання делегатів у драмтеатрі, я дещо затримався на перерві і майже біг коридором до зали. А назустріч мені під стіною дріботить середнього зросту пузательний чоловічок із вибалушеними очима. Де я бачив його? І як кием по голові: та ж у Вінниці, в редакції. Очевидно, Дудкевич теж делегат. Проз пройти я не міг, надто недавнє колишнє було болоче і образливе. Стривай же, сучий сину! Моє тепер зверху! Лопнув Си-Ри-Си-Ри. Постала Українська держава.

Тож за якихось два кроки до нього я зупинився, дивлячись “мандрівнику” пильно в очі, й гучно мовив:

— А, Дудкевич, комунацький виплодок, поповая! Ну що, де ділиш твої комунаки, Павлік Морозов і московська гниль? Чому ти не втік з ними до московії?

Він отетерілий і переляканий, ошелешений несподіваною зустріччю, мізерний і розгублений, зупинився, не міг опанувати себе. Мене він упізнав без усякого сумніву, адже від часу мого прилюдного гідкого оганьблення минуло не так багато років. Він чекав, мабуть, що зараз отримає кілька ляпасів по своїй продажній мармізі, тож заїкався, тремтів і з острахом мовив:

— Святославе, тоді був час такий, усі так робили. А в тебе ж така страшна біографія. Спробуй промовчати, запідозрьте у співчутті.

— Мерзенна комунацька твоя душа, продана московському дияволу! Начувайся! Бог усе бачить! — гучно сказав я й для остраху махнув рукою перед носом. Він з жахом відсахнувся. Тоді я обминув його жалюгідну постать, і попрямував до зали.

На заключному засіданні наради його я вже не бачив. Очевидно, одразу втік додому до Вінниці, де він, виявляється, був редактором тої ж обласної газети, тільки з дещо зміненою назвою — “Вінниччина”.

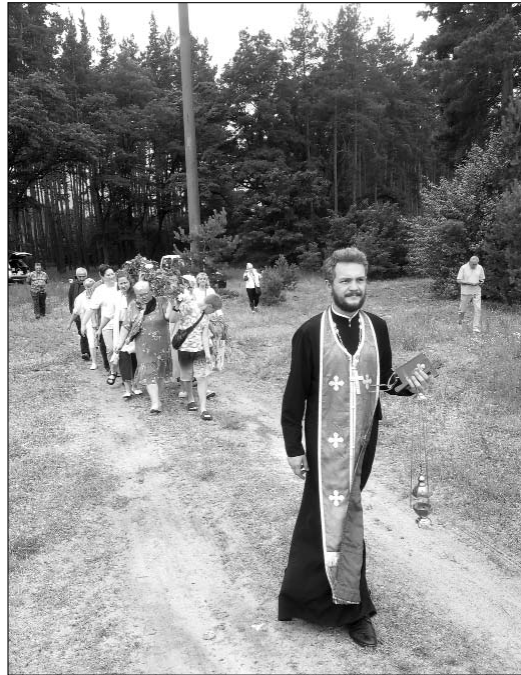
Бог усе бачить і чує! Нехай це затьмять усі мерзенні людці, які чинять зло іншим.

Вшанували героїв УПА

Традиційно на Трійцю, 23 червня в селі Мигалки Бучанського району Київської області відбулося вшанування полеглих героїв Української Повстанської Армії.

30 березня 1944 року біля Мигалок відбувся бій відділу УПА “Базар”, який здійснював рейд по Житомирщині та Київщині, із енкаведистами. Упівці відбили атаки і відійшли. Але 12 воїнів полягли в нерівному бою. Один із командирів упівців Лисогір був поранений і, щоб не потрапити в полон, підірвав себе гранатою. Селяни поховали тіла героїв на околиці Мигалок.

Вже в незалежній Україні було встановлено пам'ятник і впорядковано могилу. Для націоналістичних організацій стало доброю традицією вшановувати в Мигалках борців за Незалежність України на Трійцю і Покрову. Також іноді таке вшанування відбувається в березні на роковини бою.

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ

“Франкові зорі” засвітилися!

18–24 червня в Рієці (Хорватія) тривав VIII Український Фестиваль пісні, музики, танцю і образотворчого мистецтва. У рамках фестивалю відбувся Перший конкурс поезії та прози “Франкові зорі”.

Олександр БАЛАБКО,
письменник, журналіст,
мандрівник

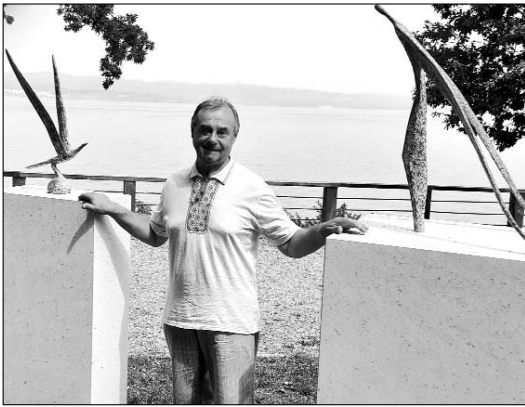
Торік до гостинної Рієки мене привела Соломія Крушельницька, точніше, роман про неї – “Кімоно для Баттерфляй”, який через великі відстані вже 2022-го, у рік виходу в Чернівцях видавничому домі “Букрек”, було доставлено очільниці українського культурно-просвітнього товариства “Дніпро-Рієка”, народній артистці України Ользі Камінській. Вона його прочитала із захопленням, і ми домовилися, що приїду й вручу по примірнику переможцям у вокальному конкурсі. Про фестиваль української культури і відвідина Хорватії я докладно розповідав на сторінках “Слова Просвіти”. Але торік виступали кілька співачок у номінації “Співана поезія”. Дуже проникливо, талановито...

І я подумав: а чому б до солоспівів і танцювального ревію не долучити поетично-прозовий конкурс? Цю ідею із захопленням було підтримано славним подружжям Камінських, Ольгою і Віктором, на ентузіазмі яких ось уже впродовж восьми літ тримається ця помітна мистецька подія у Хорватії. А як же без благословення Івана Яковича Франка, який 1909 року приїжджав до цього краю, до міста Ловран, для лікування і натхнення? І ось його портрет у вишиванці прикрасив афішу конкурсу, а на логотипі – пелюстка-квітка у вигляді пера на тлі морського пейзажу.

Перші “Франкові зорі” у Ловрані виявилися, так би мовити, багатоступеневими. Спершу їх учасники та місцеві глядачі мали змогу відвідати творчий вечір членкині журі, поетеси і мисткині, музейниці й ведучої радіо, перекладачки й громадської діячки, заслуженої журналістки України, а до всього – широкі душою людини Валентини Давиденко.

Яка ж вона, “Українська пора цього століття”? Відповідь на це запитання 19 червня дала Валентина. Готувалася старанно, заздалегідь, ще в Києві. Адже слід було поєднати презентацію нових віршів у журналі “Київ”, недавньої збірки, зразки живопису, джазові композиції композитора Івана Тараненка на слова Давиденко... А ще ж – спогади тих, хто давно знає і любить бенефіціантку. І все вийшло напрочуд вдало! Відео під музику й спів демонструвало знакові полотна художниці, які тепер у Києві чи приватних колекціях, а вірші линули зусбіч від самої авторки і учасників вечора. Радий, що мої давні знімки, зроблені на творчому вечорі Валентини Давиденко в Українському фонді культури у середині 2010-х років, стали приємним сюрпризом для неї. Адже тоді її вірші читали і говорили добрі напутні слова тепер уже незабутні Борис Олійник, Іван Драч, Віктор Баранов, Михайло Слабошпицький... І – славний директор Інституту літератури імені Тараса Шевченка НАН України Микола Жулинський.

Символічно, що ця феєрична зустріч відбулася у старовинній вежі, де тепер музей кораблебудування із неймовірними експонатами та моделями суден. Адже

Письменник Олександр Балабко

поетесу і мисткиню Давиденко завжди кликали у мандри бригантини з напнутими вітрилами – чи то до Італії, чи до Греції, а ось тепер – до адриатичної Хорватії. З Україною в серці...

А власне “Франкові зорі” засвітилися наступного дня вранці у парку на адриатичній набережній Лунгомаре біля пам’ятного знаку Іванові Яковичу “Поет і Птах”, куди ми, складом журі й учасників, прийшли з майстерно виготовленою ікебанною в українському стилі. Аби пошанувати Поета, сказати кілька слів про його перебування тут. Якраз нагодилися із привітанням учасникам і учасницям директор Франкового Дому зі Львова Богдан Тихолоз, автор наукової концепції “Поета і Птаха”, створеного українськими митцями Володимиром і Василем Одріхівськими за сприяння посла України в Хорватії Василя Кирилича, владі Ловрана і Львівської обласної військової адміністрації.

А потім у конференц-залі сусіднього готелю “Ловран” – сам конкурс. Багатомільйонній спільноті у Фейсбуці, читачам, шанувальникам, звісно, не потрібно представляти таких майстринь слова, як есеїстка і поетеса Надія Мориквас зі Львова; як радіожурналістка, публіцистка і громадська діячка Галина Дацюк, що впродовж десятиліть була голосом “Радіо Культура”. У Хорватії й серед української громади Закарпаття добре відомий поет, художник, меценат і волонтер, давній симпатик України, кавалер нашого ордена “За заслуги” III ступеня Володимир Провчі. Та й яскрава і чуттєва поезія Вікторії Шевель із Переяслава також припала до душі і серцець багатьох не лише шанувальників слова, а й маститих письменників, увінчаних не однією премією. А ось дебют на конкурсі – й одразу міжнародному – десятирічного Іванка Шевеля та представниці юнацької вікової категорії Анни Вітерець, котра тепер живе у Німеччині й подавала свою повість про одеських студентів на цьогорічну українсько-німецьку премію імені Олеса Гончара, – може стати визначальним у їхньому подальшому житті. Який би шлях вони не обрали, але благословення лавреатством від самого Івана Франка не забудеться ніколи...

Цікаво, що Володимир Провчі, очільник русинсько-українського культурно-просвітнього товариства “Русиняк”, подав дві збірки віршів – русинською і хорватською. Оскільки я вже, так би мовити, в контексті цієї мови ось уже третій рік, то вирішив напередодні переказати хоча б два вірші пана Влодка і прочи-

тати на конкурсі.

Поезія його модерна, чуттєва, він – автор десяти книжок.

Trenutak – Мить

У цьому світі я – лиш мить,
Хоча прожив у ньому все життя
Із ранами у серці, що не заживають.
Та я люблю своє життя,
До серця прислухаючись,
Що навіває спогади далекі...
Тож сподіваймося на Любов,
Готову поділитися
Всім тим, що завжди поряд.

Ritam struna – Звук струни

Струна дзвеніла зусбіч:
В густиї тканині ночі,
В тихій купелі дня,
В садах чорнобривців і жоржин.
А на верхечку саду,
Де бджоли за роботою,
Веселі хмарки летять одна одну.
В потім повняться серця їх
І виростають хмари, наче гори,
Наповнені і спокоєм, і миром...
І липа пахне сонячна із серцем
запаминим...

І під цю пісню струну

Орли у небі шугають вільно!

Поет був розчулений до сліз і нагороду прийняв із радістю й захопленням. Як голова журі від душі вітаю їх, лавреатів перших премій, і вже трохи сумно, що завершився цей кількомісячний марафон з підготовки і проведення Фестивалю, і що разом із головою оргкомітету Ольгою Камінською ми його подолали. Уклінно дякую пані Ользі, членові журі із Загреба Ярославові Бурді, членкині, поетесі й художниці Валентині Давиденко, членкині з Рієки Марті Мартінчич за спільну працю. Ми були одностайними у визначенні володарів гран-прі! Звісно, це поетична родина Шевелів із Переяслава! Після завершення конкурсу мама і син шонайперше пішли до пам’ятника, що став окрасою парку на березі затоки Кварнер, вклонитися, як сказала Вікторія, “батькові Івану Яковичу”. Тепер його благословенна рука на їхніх долях... А завершили ми конкурс проникливим виконанням пісні Богдана-Юрія Янівського на слова Івана Франка “Червона калина, чого в лузі гнешся”. Співала примадонна київської оперети і рієцької опери Ольга Камінська...

Моя творча зустріч “Видатні жінки в прозі й піснях” у рамках

“Роксолану” виконує Ангеліна Половинка

Конкурс відкрила Ольга Камінська

“Франкових зір” була побудована на читанні уривків з незавершеного роману “Ролі й манекени. Із життя Соломії Крушельницької” й виконанні моїх пісень. До речі, ще в Києві порадився з редакторкою цього (і попереднього) роману Галиною Дацюк, який уривок обрала. Дійшли згоди саме щодо зачину твору й частини розділу “Три грації”. Можливо, хтось згорі нам допомагав, але виявилось, що саме цей текст суголосний запланованим пісням.

Епізод перший. “Соломія часто приходиться до гардеробної, де на жіночому манекені на повен зріст шоранку змінюється вбрання. Сьогодні тут – Баттерфляй. Гардеробниця Луїза навчилася вправно одягати кімоно, за що господарка її хвалить: “Кутюр’є, який подарував мені його у Парижі, навіть посібник долучив – що і за чим одягати. А я тобі кілька разів показала, і ти втямила”. І Крушельницька згадує про свій триумф у Гранд Опера у “Лоєнгрін” Вагнера, про Париж, місто слави і кохання. Тож звучить наша з Леонідом Нечипоруком пісня “Дош над Парижем” про двох закоханих, що натхненно виконала заслужена артистка України Ірина Персанова. Посол миру, викладачка, співзасновниця міжнародного вокального конкурсу імені Квітки Цісик, який щойно проходив у Мюнхені, не могла оминати Рієку й своїх друзів та знайомих киян.

Епізод другий. Давні подруги – велика трагічна актриса Елеонора Дузе і видатна танцівниця Айседора Дункан – усамітнилися у сусідніх віллах поблизу Віареджо. Дузе під час домашнього концерту згадує про те, що неподалік живе Соломія Крушельницька. Вирішують запросити її на гостини, аби поспівала. Три грації зустрічаються, і мова в них заходить про тяжку долю актриси, коли вона змушена відмовитися від особистого щастя. Айседора рік тому втратила двох малолітніх дітей: у машині втопилися в Сені; Елеонору покинув коханий Габрієле Д’Аннунціо, і вона давно не виходила на сцену. Соломія також переживає паузу в творчості. Тож наступна пісня – “Актриса” Леоніда Нечипорюка у тому ж виконанні, де приспів: “Актриса, актриса, актриса, не має права на своє життя...”. До Ірини Персанової доднується Ольга Камінська й імпровізує відповідно до тексту роману й пісні, кружляючи у танці й запрошуючи на подіум автора слів. Тож ми втрєох завершуємо пісню тим, що актриса передовсім має право на щастливу життєву долю.

Епізод третій. Відбувається концерт на віллі Дункан: Соломія під акомпанемент у супроводі піаніста виконує улюблені арії й пісні, зокрема українські народні. Господарки, дізнавшись, що у неї є сестра, сопрана Анна, вирішують і її сюди запросити: до вілли Соломії та її чоловіка Чезаре Річчоні їде за кермом сама Дункан. А Дузе й Крушельницька тим часом роз-

мовляють про ролі й вистави, зокрема “Серп” Каталані: у ролі Зохи Дузе чула Соломію в римській опері. Продовжуючи тему Сходу, Крушельницька каже: “Колись у давнину, під час набігів османів на мій рідний край, у полон взяла дівчину на ім’я Анастасія. Вона не була знатного роду, але згодом стала на чолі Османської імперії”. І далі Дузе захоплено слухає історію про долю Роксолани. А вона – у наступній нашій з Нечипорукем пісні з такою ж назвою! І вперше на публіці й перед автором прекрасно заспівала зірка Фестивалю у Хорватії, заслужена артистка естрадного мистецтва України Ангеліна Половинка.

Епізод четвертий. У фіналі – уклін моєму чернігово-сіверському краю, де “Десна в рясних лугах”, і де мало не щодня рашисти бомбардують мирні села і міста. І ось із марева століть постає княгиня Ярославна, яка йде на допомогу своєму пораненому князю Ігорю і всім воїнам України. Куплет “Чорна хмара не заступить синьо-жовте знамено” Ольга Камінська в образі Ярославни спершу декламує, загорнувшись в український прапор, а потім співає. І як! Я і всі присутні були просто зачаровані!

Радію й пишаюся тим, що суголосне тексту нове аранжування створив Марін Тухтан, оперний співак, тенор, голова Товариства друзів класичної музики. Це він торік співав арії на презентації мого роману “Кімоно для Баттерфляй”. Мій творчий побратим Леонід Нечипорук, його дружина Людмила з нетерпінням очікували цих двох прем’єр наших пісень з новими трактуваннями і виконавицями! І вони відбулися триумфально! Уклінно дякую трьом прекрасним співачкам, усім присутнім, які слухали, раділи, сумували, аплодували. Наша пісня, наша мова незнищенні! І це вкотре довів і конкурс під проводом Івана Франка за багато сотень кілометрів від України.

Жоден конкурс не відбувається без “родзинки”! “Франкові зорі” були позначені виробом хоч і без вмісту цієї кулінарної завісідниці, але справжнім смаколикком. Ми з Валентиною Давиденко брали участь у журі всіх трьох конкурсів, тож отримали від організаторів чи не по найвагомійшому призу. У прямому розумінні, адже важить він більш як три кілограми. Це книжка-скринька з написом “Frankovi zori”. Якщо її відкрити, то всередині – перо і сувій паперу. А творці цього шедевра – українка Світлана Замогильна і її чоловік, хорват Дарко Кукор із міста Сукошан – пропонують, помилувавшись ним, збирати на каву чи чай друзів і частувати їх шматочками-блискітками “Франкових зір”. Адже це виріб із глазураного пряничного тіста – неймовірно смачний медяник. “Книжок-медяників” було виготовлено три. Одну оргкомітет виставив на аукціоні із збирання коштів на допомогу ЗСУ. Але це буде вже у наступні дні, після цього потужного зачину “Франковими зорями”.

Богдан ТИХОЛОЗ: “Переконаний у перемозі сил творчості над силами руйнування”

Звернення директора Дому Івана Франка (Львів) Богдана Тихолоза до учасників конкурсу “Франкові зорі”

моріального музею Івана Франка, Дому Франка у Львові.

Іван Франко поза всяким сумнівом є одним із найславніших українських письменників. Але це більше, ніж письменник, це високий європейський інтелектуал. Це науковець, політик, це людина надзвичайно багатогранна, яка належить до типу письменника-універсаліста. Сьогодні гостинна Адриатика, Ловран над синім Ядром зібрав творчих і також дуже багатограних особистостей, іноді зовсім юних, які роблять свої перші кроки у літературі.

Коли зовсім юний уродженець села Нагуєвичі на зеленому підгір’ї Іван Франко робив свої перші кроки у літературі, навряд чи він міг уявити, ким він стане для українського народу і зрештою – для європейської цивілізації. Сьогодні ж ми з певністю можемо стверджувати, що це, поза всяким сумнівом, та фігура, яка може стояти за означенням своєї творчості в одному ряду із найбільшими геніями, найвидатнішими творцями Європи. І не тільки Європи, а цілого світу – Данте, Шекспір, Байрон, Мільтон, Гете, Гайне і – Іван Франко. Це постань з того ж таки ряду.

У цьому містечку, де сьогодні

проводиться літературний конкурс “Франкові зорі”, сам Іван Франко побував на початку ХХ століття. Він приїхав сюди зовсім хворим, змученим тяжкою хворобою для того, щоб на узбережжі Адриатики зачерпнути нових сил і творчого натхнення. Це було вже на схилку його віку. Ви ж сьогодні потрапили до чудового Ловрана у самому розквіті своїх сил та, навіть, можна сказати – і на порозі своєї творчої кар’єри. Від імені нашої команди, від імені франкознавчої, літературознавчої спільноти я з великою приємністю вітаю ваше товариство, зичу, аби ваші твори росли на очах і

здобували популярність. І – найголовніше, щоб у теперішню складну пору, у нинішній військовий час, коли Україна охоплена полум’ям війни внаслідок російського збройного вторгнення, і коли вся європейська цивілізація і культура загрожені навалюючими новітніми варварів, щоб ми разом плекали цінності, які становлять осердя нашого світогляду, – любов, творчість, свобода, віра в Україну, віра у європейську цивілізацію і її майбутнє.

Пані та панове, учасники та учасниці конкурсу! Вітаючи вас, я висловлюю тверде переконання у перемозі сил добра над силами зла, сил творчості над силами руйнування і цінностей, у які вірив Іван Франко й інші видатні діячі української культури над зниканням, над небуттям, над смертю, над усім тим, що отрує наше існування. Я впевнений, що разом ми перемаємо. Разом з Франком. Слава Україні!

Вікторія Шевель із сином Іваном здобули Гран-прі конкурсу “Франкові зорі” за нову добірку віршів, які раніше ніде не публікувалися. Вона надіслала її під назвою “Спрага вільного неба”. І за збірку віршів “Музеями душі стають”, оновлену та доповнену другою частиною, варіант якої вийшов друком у травні 2024 року.

“Головне і важливе – це чесне журівство, найвища оцінка творів, особливо для мене, лікарки, – поділилася враженнями Вікторія. – Душа наділена Богом різними талантами, а як людина відкриється – залежить від багатьох чинників. Про себе скажу, що я постійно доводжу собі, що гідна, що не посередня, що зробила правильний вибір в житті. А як же інакше?”

Поетичність – це прояв душі. Для мене було неочікувано отримати Гран-прі та шедри похвали від засновників Фестивалю, журі і навіть самих учасників. У таку важку хвилину, а бути лікаркою не легше, ніж в іншій професії, заявити про себе і не схитити! Я не вагалася у прийнятті рішення взяти участь. Знала, що із сином

Вікторія ШЕВЕЛЬ: “Поетичність – це прояв душі”

зможу відпочити, бо море – психологічне перемикання...

Дуже сподівалася і молилася за свого Іванка. І якщо б не отримала відзнаки, то не засмутилася б. Чому? Бо змогла декілька днів виспатися і пожити спокійним життям. Я отримала надто більше, аніж перемогу, – друзів, прихильників, впевненість у собі. Є багато над чим працювати, удосконалюватися.

Після повернення закінчу почате впорядкування нової поетичної антології, а у Іванка теж з’явилися творчі ідеї, але це поки що таємниця. Головне, щоб настала якнайшвидше наша звияга і з’явилося більше можливостей сіяти зерно українського, бо всім відомо, що слово – зброя! А дякую насамперед нашим ЗСУ та всім, хто на варті та службі, коханому чоловікові Миколі та синові, організаторам, засновникам та всім причетним до Фестивалю і батькам та рідній сестричці, які, впевнена, підтримують мене з Небес”.

Довідка. Вікторія Шевель – українська поетеса, членкиня Асоціації поетів-ронделістів України та Товариства письменників і журналістів імені Івана Франка. Народилася 11 квітня 1976 року в смт. Іванків Київської області. У Національному медичному університеті імені О. О. Богомольця здобула вищу медичну освіту за спеціальністю “Лікувальна справа”. З 2019 року працює сімейним лікарем в рідному місті Переяславі, що на Київщині.

Дипломантка Міжнародного літературного конкурсу “Коронація слова – 2020” у номінації “Пісенна поезія”, фіналістка “Міжнародного літературного конкурсу “Коронація слова – 2021” за збірку “Пам’ять. Світло. Світліни” в номінації “Пісенна поезія”. Лавреатка 25-го літературного конкурсу “3 точки

Володарі Гран-прі Вікторія та Іван Шевелі

зору осені” (2021 р., м. Франківськ). Авторка 7 поетичних збірок. Тексти авторки є на багатьох веб-порталах, зокрема “Весела Абетка”, “Тендітна Сила”, “Жінка-Українка”, “Дотик словом”.

її вподобання – створення ляльок з кукурудзи, ляльок-мотанок. Одружена. Має сина Івана Шевеля. Іванко почав писати вірші з 8 років. Захоплюється українськими класиками та любить читати і декламувати поезію, зокрема, Тараса Шевченка, Лесі Українки, Тетяни Майданович, Анатолія Кичинського та ще багатьох митців.

“У Хорватії Іван вирішив взяти участь, щоб донести українське слово і власний біль за рідну Україну, – вважає Вікторія. – Саме тому написав і прочитав “Життя в Україні” та “Мій Переяслав”. Івану це треба підтримати, щоб усвідомити нашу родинну перемогу в Європі. Однак для нього важливі і конкурсна участь, і презентація рідного міста Переяслава, бо його патріотизм в крові та серці!”

Галина ДАЦЮК,
журналістка

Незагублені жіночі історії: Київ – Ловран

Неочікувано я стала лавреаткою першої премії Першого Міжнародного конкурсу – українське рево поезії і прози “Франкові Зорі” у Ловрані (Хорватія) за книжку “Одна з нас. Незагублені історії” (ВД “Букрек”).

Від такої події накрила могутня адриатична хвиля почуттів, яка проступає на очах солонючою краплиною щастя навіть у Києві.

З її присмаком ковтаєш ранкову каву в очікуванні світлечка, щоб сісти за публікацію до “Слова Просвіти”. А тим часом подумки обіймаєш людей, завдяки яким у Хорватії відбувся вже Восьмий Фестиваль українського мистецтва у Рієці, – народну артистку України, унікальну співачку і громадську діячку Ольгу Камінську і музиканта, громадського діяча Віктора Камінського. Дякую побратиму, невтомному письменнику, мандрівнику, співзасновнику конкурсу поезії і прози письменнику Олександрі Балабці, поетесі, перекладачці, художниці і моїй натхненниці Валентині Давиденко. Вдячна усім прекрасним

творчим людям, яких зустріла в Хорватії. Івану Яковичу, який запідавав чути українцями, де б ми не були, в межах яких кордонів не перебували. І ми справді усі дні Фестивалю в Хорватії чулися українцями і українками, частинкою нації, яка “ніким звоїнована ще не була”! І ці відчуття – єдності та віри – бальзамом у кожний ковток гіркої київської

кави. А ще я вірю, що премія – це цілковита заслуга книжки, яка вже давно живе поза мною, самостійним життям – на полицях бібліотек, громадських організацій, у домівках друзів і подруг і героїнь. Саме унікальні жіночі імена, чий незагублений історії оприлюднені на сторінках видання, заслужили хвилю слави в Адри-

атиці, у містечку Ловран, освяченому іменем Івана Франка.

У 1969 році я записалася в Кременецьку бібліотеку імені Юліуша Словацького, при вході якої прочитала слова:

*Книги – морська глибина.
Хто в них пірне аж до дна,
Той хоч і труду мав досить,
Дивнії перла виносить.*
(Іван Франко).

У Ловрані, де відбувся Перший конкурс прози і поезії “Франкові Зорі”, рефреном повторювала цей куплет Івана Яковича про труд, перли і морську глибину. І про те, що треба пірнати до дна, аби досягнути чиясь книжку чи створити власну. Українські книжки, слово, яскраві музичні дійства нанизувалися перлинами і сяяли в ці дні зорями у затишному містечку, де Іван Якович був за 60 років до того, як я прочитала його строфу, – у 1909. Письменник був дуже хворий, його скручені артрозом пальці майже не рухалися. Але диво! Після лікування в Ловрані йому покращало і навіть руки трохи розправилися.

Франкову присутність, увічнену скульптурою-дип-

тихом “Поет і Птах”, відчуваєш на перехресних стежках парку побіля нашого готелю. Нанизуєш події і дати 1909 – 1969 – 2024, квіти цикорію і дикої мальви – і маєш калинове намисто України. Перед Конкурсом ми прийшли сюди, щоб вклонитися титану думки, духу і будителю нашої свободи. І подякувати не лише за дух, що тіло рве до бою, але й за ці прекрасні рядки про книжку як морську глибину. З цим порівнянням я завжди заходжу у книгозбірні, на книжкові виставки. І усамітнююся, “пірнаючи” в читання.

На морській глибині я творила книжку “Одна з нас. Незагублені історії”, видану в Чернівцях ВД “Букрек”, 2020.

Під час презентації я коротко розповіла про декількох героїнь з 55-ти, оприлюднених у книжці. Їхні історії не загубилися, бо кожна наважилася розповісти про себе у прямоєфірній авторській передачі “Моя Історія” на Радіо Культура, яка звучала протягом трьох років. Розшифровані розповіді ожили текстами під обкладинкою паперового видання. Вони поліфонічно зазвучали емоціями і диханням в аудіо-

Біля пам’ятного знака “Поет і Птах”

Продовження на стор. 14–15

Закінчення.
Початок на стор. 13

Незагублені жіночі історії: Київ – Ловран

книжці “Одна з нас” тривалістю 28 годин 54 хвилини 17 секунд. У DAISI форматі – у відкритому доступі на сайті – її можуть послухати люди, які спроможні лише чути. Електронну версію видання прочитають ті, кому не дістався паперовий варіант. У тривимірному здійсненні унікальний Культурний проєкт “Одна з нас” розрахований на тривале життя.

У книжці нема історій важливих і менш значимих, є історії різні і неповторні. Опривчивши свої життя, героїні створили портрет жіночої України. Тут не глянцева дівчата, які прагнуть підняти свій рейтинг за рахунок “полуничок” із приватного життя. Мої дівчата “зрізають коси”, щоб зекономити воду на митті волосся на лінії вогню. Вони одягають берці замість улюблених черевиків на підборах і йдуть на фронт. “Я зробила свій вибір ще на Майдані...”, – повторюють народні героїні України, які, до того ж, героїнями себе не вважають. Вони беруть на себе важку і небезпечну роботу, йдуть на передову, рятують життя бійців, штурмують міста на сході. Повертаються з війни, загоюють рани, контузії, долають ПТСР і стають до активного життя.

Мої героїні пишуть книжки про війну, знімають документальні фільми, обстоюють кордони українського слова, розгортають прапор на найвищій вершині світу, стають паралімпійськими чемпіонками. Багато з них втратили фізичне здоров'я, але інклюзія дала можливість відкрити в собі додаткові таланти і ресурси.

Тетяна Скритач, поживна “Ромашка”, – пара-медикна служби ASAP, що перекладається “Так швидко, наскільки це можливо!”. І часом для порятунку чийогось життя Ромашка має лише 30 секунд, бо саме за стільки витікає кров при пораненні в шию. До війни Тетяна мала власний успішний бізнес. Але з початком війни, пішла на фронт, закінчила курси НАТО. “Я б могла залишитися в Києві, але хто рятуватиме хлопців і дівчат?” Когось рятувати не вдається. Російські снайпери не залишають їм шансів на життя. У неї на очах помер смертельно-поранений Василь Сліпак. І Тетяна не може згадувати про це без сліз. Хоча вважає слези не жіночою слабкістю, а виявом великого людського почуття. Війна закінчиться. У мирному Києві вона ходитиме на підборах, бо просто їх любить, як і запах французьких парфумів з мирного життя Тані-Ромашки

Історикіня **Оксана Кісь** – авторка книжки “Жінки в ГУЛАГу: вжити значить перемогти”. Охоронці зневажливо казали про них: зечки, бандерівки, пособниці і вважали табірним пиллом. Сталінська система ГУЛАГу мала на меті зламати їх, перевиховати або просто перетворити в табірний пил. У таборах вони мали відчуття власну мізерність, забутисть, знеособлення. А вони вирішили протистояти системі своїм життям. Жінки не втрачали людяності, одомашнювали бараки, вишивали, співали, допомагали одна одній, лікували, колядува-

ли, переказували прочитані колись книжки, молилися, святкували і вірили. І вижили через власну дїздатність!

Дитинство ветеранки російсько-української війни **Андріани Сусак** минало серед косівських жовто-зелених кольорів. “Я була з дитинства охаяна любов'ю і патріотизмом... Замість казок про принцесу моя бабуся розповідала мені казки про Сибір, де відбула 20 років таборів за те, що її брат був учасником УПА... Моє рішення – з Майдану йти на Схід – не випадок, а обов'язок. На Майдані ми ставали нацією, ми одягали крила, і нам здавалося, що ми можемо все. Бабусині історії спрацювали у 2014, коли Андріана залишила мрію про Японію, де вже почала працювати і поїхала за щастям у місто Щастя, на Луганщину, ставши штурмовичкою

війна... Є у фільмі і спомини про війну маленьких українців і українок з Луганщини та Донеччини, вже сьогоднішню війну... Часи недитячі повторюються. На жаль... Але на щастя завжди є люди, здатні протистояти насильству. Люди без страху. Таким був Микола Макаренко, герої стрічки Ольги Самолевської “Пам'яті загиблих споруд”, розстріляний НКВД 4 січня 1938 року. Він один, як один у полі воїн, не підписав лист за знищення Михайлівського Золотоверхого собору, бо він, мовляв, ніякої цінності не має...

Заслужена майстриня народної творчості **Леся Денисенко** – перша і єдина жінка у семи поколіннях гончарів великої родини Денисенків. Та й в Україні таких нема жінок-керамісток, які творчий задум вичаковують саме на гончарному крузі! Леся спростовує стереотипи про суто чоловічу професію гончара, що гріх жінці вмочити руки у глину! Розписувати, будь ласка! Творити малі форми, запрошуємо! А крутити правильно випалити глечик! Перепаляш – трісне! Не допечеш – воду пропускатиме! Та Лесина душа лежить до вічної глини! До миттєвостей, які народжують не просто красу, а дуже потрібні і корисні людям побутові речі! Тому найбільша радість – у рідному Василькові, у батьківській хаті знову сісти за гончарний круг, який рухає український космос! Щоправда, під час ракетних обстрілів у березні 2022 її обійстя поранили рашисти...

Тетяна Яровицина, поетка, авторка унікальної поетичної збірки “Тендітна сила”, волонтерка, співзасновниця Міжнародного проєкту “Шевченко єднає народи”. Її історія про поезію, фальш і правду, українське слово, громадянську позицію, небайдужість, дорогу до самоідентифікації, Маріупольські зустрічі, “Поетичні передзвони”. Вона залишає присмак літа і сонця – надії і віри. Тетянка переживає втрати рідних людей, проводить творчі зустрічі в бібліотеці ім. Г. Сковороди. І знову пише.

Моя нескорена
Моя невиспана,
з палючим поглядом,
з мішками синіми під очима,
знайома з підступом, війною,
голодом,
з важкою ношею за плечима...
Іде, накульгус, проте – нескорена.
Вчить мову прадідів.
Стає до війська.
Бо їй відміряно довіку гонору.
Глибока нація.
Українська!

Кілька років тому журналістка **Марина Ткачук** поїхала знімати телесюжет про українців у Казахстані. Передача готувалася до 70 – річчя акції “Захід”, внаслідок якої з Західної України за один день – 21 жовтня 1947 року – примусово було виселено близько 80 тисяч осіб! Те, що почула Марина від очевидців депортації, вже не відпустило. Історії про те, як літніх людей, жінок, маленьких дітей два місяці везли з України в товарняках, мов худобу, як викинули посеред голого безвод-

З **Марією Мелешко**, членкинею Ради національних меншин

ного степу і наказали облаштувати житло, як вони копали тверду, мов камінь, землю ложками, бо інструментів у людей не було, просилися в кадри документального кіно. І Марина стала режисеркою фільму “Три Івани. Історії українців у Казахстані”. Простежила долю трьох Іванів – Бойка, Карпінського, Мамчура. Першого депортували у Казахстан за те, що сестра була підпільницею ОУН. Карпінського засудили за те, що знайшли “Історію України” Грушевського і “пришили” тероризм. Іван Мамчур зі Львова, отримав 10 років таборів за участь в УПА, будував Беломорканал, потім – місто Жезказган... “Але не було й дня, щоб я не думав про Україну”, – скаже він. На жаль, саме в той день, коли фільм був повністю готовий, і щаслива Марина зателефонувала пану Івану, 95-літній легендарний Герой помер, так і не побачивши картину. А ніхто ж досі не покараний за тотальне російсько-імперське знущання над нашими людьми... І в цій непокараності – наша тривога.

“У мене історія з Лесею Українкою почалася змалечку, – розповідає актриса **Галина Стефанова**. – Я виростала на Колимі, бо батьки мої, родом із заходу України, були ув'язнені в радянському ГУЛАГу. А Україна – то була для нас із сестрою Наталею така земля обітована, омріяна... І все, що йшло з України, було неймовірно. В Україні були наші бабусі, наші кузини, була наша кузинка Леся, яку я дуже люблю. І коли моя мама читала Лесине “Мамо, іде вже зима, снігом травичку вкриває...”, то я була переконана, що Леся Українка і є моя кузинка Леся. Тому Леся Українка – це було рідне, одразу привласнене, вона стала моєю...”

Після радіопередачі а сфотографувала пані **Олену Бондаренко** поруч з портретом її мами Ольги на виставці “Українці, які перемогли ГУЛАГ”. Оленина мама перемогла, дочекалася реабілітації. А під час Кенгірського повстання, у 1954 році, вона була дівчиною. Коли розбили мури між чоловічими і жіночими бараками, ув'язнені почали шукати рідних. Вони теж “знайшлися” – Оля Лядська і Ференц Варконі. 40 днів тривало повстання і було жорстоко придушене. Але ті 40 днів принесло відчуття свободи, сили духу і найсильнішого у світі кохання. Ференц і Ольга встигнуть обвінчатися... Але ні-

коли більше не побачаться. Оленка, їхня донька, народиться далеко за межами України. Мама довго буде приховувати правду про Кенгірську історію. Олена стане журналісткою, громадською і політичною діячкою, народною депутаткою України і правозахисницею. Вона дізнається, ким був її тато, але не встигне його побачити. В Олениній історії – найсильніші людські почуття, освячені духом свободи і обпалені сталінським молохом.

Трирічною дівчинкою **Віра Барінова-Кулеба** вперше затисла пальчиками вуглинка і заходила розмалювати піч. Заняття потрясло, і Вірочка вирішила, що віднині малюватиме завжди. Минуло майже вісімдесят літ, дівчинка давно стала

народною художницею України, визнаною цілим світом. Але бажання творити не полишало з тих пір її ні на мить. Тема творчості – жіночі образи, найголовніший серед яких – матері. “Великій Доньці України, що відданістю свого вогненного таланту в своїх видатних творах возвеличила рідну Матір”, – написав Вірі Баріновій-Кулебі. М. А. Стороженко в альбомі “Мій Шевченко”. Так і є.

“Моя мама була на барикадах увесь час, що б вона не робила”. Так сказала журналістка **Мирслава Барчук**, донька Ніли Крюкової, Героїні України, розповідаючи про маму. “Я пригадала, як 2004-го року мама стоїть на Майдані. Як помаранчеве море співає “Ще не вмерла України”, і ми відчуваємо, що таке наш народ. Для мене це було тоді вперше, коли я зрозуміла, що таке мій народ, що це таке, коли ти зливаєшся з ним. А мама дивилася на це помаранчеве море і сказала мені: “Напевне, тут є і моїх кілька тисяч людей!” Вона мала на увазі, що обійшла із програмами української поезії Ліни Костенко, Василя Стуса, Дмитра Павличка, Івана Драча, Бориса Олійника, Лесі Українки школи, підприємства, ліцеї, університети, ПТУ... Вона працювала у Спілці письменників, їздила по всій Україні, тому для неї було так важливо відчувати, що “ці слухацькі очі – мої, що ці серця – мої, і я починаю з ними працювати...” Усе життя, і після 95-го року, вона була у вирі подій! І коли у 2006-му році мама так фатально травмувалася, то її слова були: “Чому це сталося не на барикадах?”

Тетяна Ковтунович, дослідниця Усної історії, створила книжку “Капелани. На службі Богу і Україні”. Вона вислухала, ретельно архівувала і оприлюднила живу історію по гарячих слідах, коли слово свіже, спогад непередуманий, любов животворяща. Війна закінчиться, а книжка, видана Українським інститутом національної пам'яті, служитиме Україні правдою про смертельну війну. І про людей Світла – капеланів і капеланок.

А ми читатимемо вступне слово митрополита Іоана: “Для нас рай – це Україна. Ми його маємо доглядати і оберігати. І цю священну заповідь ми маємо виконувати сумлінно, не шкодуючи свого життя. І коли є ворог, який зазіхає на нашу землю, ми маємо захиститися, зупинити його. Як-

Перша премія за книжку “Одна з нас”

штурмової частини батальйону “Айдар”. “Одягла балаклаву і пішла”... Вона стала народною Героїнею, засновницею Жіночого Ветеранського Руху. А в лютому 2024 Андріана знову пішла на фронт, була важко поранена, і її збирали по маленьких частинках, ледве врятувавши...

Ірина Галай – перша в світі українка, що підкорила Еверест. Народжена у Мукачевому, Іринка змалку каталася на лижах у рідних Карпатах. Але професію обрала неспортивну – стала керівницею відділу у нафтовій компанії. Кавказьку гору Казбек підкорила, побившись об заклад з другом. А з тим були Кліманджаро в Африці, Ельбрус, Монблан і нарешті Гімалаї, де вона відсвяткувала свій день народження. Піднявши прапор України на найвищій точці планети, Ірина довела, що сила духу, мета і наполегливість допомагають здійснити найнеймовірнішу мрію. Попереду нові вершини!

Режисерка **Ольга Самолевська**, лавреатка Міжнародної премії ім. Андрія та Арсенія Тарковських, Мистецької премії “Київ” ім. Івана Миколайчука. Авторка дванадцяти стрічок, в числі яких – “Катерина Білокур. Послання”, “Мені страшно малювати маму”, “Пам'яті загиблих споруд”, “Перша леді зони відчуження”. Її новий документальний фільм “Час недитячий” (“Укркінохроніка”) – спогади людей, чие дитинство обпалила

що він не розуміє слова — значить маємо зупинити зброю!”

Звісно, я розповіла про незабутню Ірину Цвілю (“Лінзу”), учасницю Революції Гідності і російсько-української війни на сході України (2014–2018), ландшафтну дизайнерку, фотографію, обдаровану і сильною особистістю. Ірина виплекала Сад, у якому росли 500 сортів троянд. Але коли почалася війна, Іра залишила сад і пішла на фронт, у батальйон “Січ”. Ірина Цвіля загинула 25 лютого 2022 року в боях за Київ. Я писала про неї у “Слові Просвіти”. Мій нарис “Вічний сад Ірини Цвілої” надруковано у книжці “Журналісти на передовій”. На конкурсі я зачитала уривок з її “Листа до Саду”. І ніхто не зміг слухати його без сліз... “Прийде час, і я повернусь. І викинувши камуфляжне ганчір’я та надягнувши садові рукавички, прийду до тебе, стану навколішки і скажу своє щире “пробач”! І виросте оновлена троянда, і пеньки зламаних дерев проростуть бадьоро і натхненно. І ти навчиш мене знову любити це життя, життя затяглого та схиблого садівника, садолюбів і садомрія. Це буде. Обіцяю. Я повернусь. Ти тільки дочекайся мене, мій Саде”. Тепер Іринка плекає райські Сади у небесах, віддавши перед тим гарячу кров рідної землі, аби не замерзла...”

Наклад книжки “Одна з нас” у 1000 примірників ми розповсюдили по бібліотеках України, громадських організаціях, у Центрі морально-психологічного забезпечення ЗСУ, місцевих громадах. Книжку прочитали у Маріуполі, Херсоні, Дніпрі, Краматорську, Кропивницькому, Львові, Києві, Старобільську, Чернігові. По одному примірнику одержали усі героїні книжки. Їхні історії надихають незламністю, яскравістю і патріотизмом.

“Незагублені історії” переконують, що жіночий досвід потрібно збирати, записувати, архівувати, берегти не лише для неопціненого архіву нашої пам’яті, а й для мотивації до змін у житті.

Ця книжка багатьом додасть снаги і впевненості, аби зробити наступний крок до власного я і своєї мрії. Не треба боятися змін. Життя триватиме на землі і без нас. Але наше життя без нас — не відбудеться. І коли здається, що резервуар твоєї сили висох, треба повернути, що завше знайдеться краплина роси чи дощу, яка впаде тобі на серце і оживить любов.

VIII Український Фестиваль пісні, музики, танцю і живопису у Рієці приніс цікаві зустрічі з українками, які живуть у Хорватії. У кожній власній історії про те, як вони опинилися на цій сонячній землі, прихильній до України. Хтось живе тут з початку 2000-х, хтось третій рік, деякі в Хорватії народилися. Фестиваль об’єднав нас усіх відчуттям Батьківщини. І хоча довгих розмов записати не вдалося, але знайомства налаштовують на майбутнє спілкування. Зворушливою була зустріч з землячкою Сніжаною Ковергою, родом із Шумська. “Напевно ви знаєте мого знаменитого дідуся, шумського баяніста Декара, який навчав по селах дітей музики і в Кордишеві бував...” Мабуть, знаю. А тепер знайома з його талановитою онучкою, лавреаткою першої премії на конкурсі “Українські солоспіви у Рієці” за виконання пісні “Черемшина”. Чесно скажу, такого проникливого з сол’яними обертонами звучання я не чула. Bravo! Виконавиця

представляла українську громаду Загребя, де нині живе, працює і шукає себе.

Марія Мелешко, членкиня Ради національних меншин, теж приїхала на фестиваль з Загребя. Купила на аукціоні на підтримку ЗСУ книжку Олександра Балабкі “Микола Гоголь. Між пеклом і раєм” для бібліотеки. Широ зраділа примірникам “Слова Просвіти”, які теж найперше прочитають читачі української книгозбірні.

Маріїн дідусь родом з Борзнянського району, що Чернігівщині. Я подумала про те, що саме там, у Шаповалівці на Борзнянщині, 1876 р. Софія в Олександр Русови купили 10 десятин землі — “Робінзонів хутір”, зібравшись господарювати, аби бути ближчими до свого народу... Господарка принесла їм великі збитки, і великі романтики зайнялися громадськими та освітніми справами. А Хутір Робінзона залишився в історії. Іде б про це поговорити, як не в хорватській Рієці!.. На свято пані Марія одягла дідову сорочку з давнім сіверським узором... Щоб завше пам’ятати про свій родовід.

Ще одна історія — про маленьку Магдалену, яка приїхала з мамою на Фестиваль і привезла чудові картини старшої сестри, виконані гуашшю. Їх родина виставили на аукціоні на підтримку ЗСУ поруч з чудовими акварелями Валентини Давиденко мотанкою поетеси Вікторії Шевель. Наступного дня ми зустрілися з Магдаленою і її мамою в Ловрані. Мама сказала, що дітей у неї четверо і що родина щаслива допомагати Україні.

Фестиваль у Рієці розгортається в часі і просторі. У кожній його миттєвості проступають дивовижні філософські “маячки”, які дають віру, що все буде Україна, якщо ми будемо разом. А ще сьогодні вимальовується продовження жіночої лінії Фестивалю. Думаю, що це буде спільний українсько-хорватський проєкт про незагублені історії жінок, які пережили досвід війни і наводять мости життя між нашими країнами.

Їхні імена звучали під час VIII Українського фестивалю у Рієці, організованого Українським культурно-просвітницьким товариством “Дніпро — Рієка” та Українською громадою Республіки Хорватія. Ще належить детально розповісти про кожну миттєвість. Але, підсумовуючи результати цих дивовижних п’яти днів української культури, розумієш, що відбулася подія непроминальна! Конкурси української поезії та прози “Франкові Зорі”, “Українські солоспіви” та “Українське танцювальне ревію” продемонстрували високий рівень Фестивалю, його бездоганну організацію і звісно, найперше, велику любов до України.

У такі моменти очевидним стає подвизницький труд людей, завдяки яким цей фестиваль живе — подружжя Ольги Камінської, народної артистки України, примадонни Київської оперети та Хорватської опери, голови Українського культурно-просвітницького товариства “Дніпро — Рієка” та Віктора Камінського, музиканта, представника української національної меншини Приморсько-Горанської жупанії. Вдячність — до неба!

Дякую Українському Жіночому Фонду за фінансову підтримку ЖЦ “Спадщина” і моєї поїздки на “Франкові Зорі”!

Галина ДАЦЮК

Бриз — це формула кисню плюс ще атом О₃, або Про тих, що мандрують і пишуть

Валентина ДАВИДЕНКО, письменниця, перекладачка, художниця

Образи моїх акварелей, які я презентувала на своїй виставці в Хорватії, дивним чином розкрилися вже по приїзді додому. На одній із них дівчинка біля моря легко збігає до хвиль. Я не замислювалася, чому цей сюжет виник в акварельному живому струмочку. А ось півника поміж мальв, написаного незадовго до мандрівки, представляла як український сюжет. І була здивована, коли в Рієці побачила як знакову емблему двох півників на стіні Трсатського замку, а далі ще й бронзову скульптуру дракона з головою півня.

Тільки сьогодні від неймовірної натхненності нашої подорожі, голови УКПТ “Дніпро — Рієка” Ольги Камінської дізналася про Дракона із Трсата. Це історія про добросердечного дракона, який прихильно ставився до людей. Такі міфічні образи з головою півня та хвостом змії відомі у фольклорі Рієки, як дракони Трсат. Зазвичай у легендах злі дракони завдають страху людям, але історія Трсатського дракона інакше. Ось короткий її зміст.

Дракон, який жив у печері над Трсатом, був добрим до людей, але лихим до тих, хто хотів нашкодити його місту. Щоранку він виходив з печери і оглядав прекрасне місто, яке тільки прокидалося від сну. Потім переводив погляд на морську гладінь, де найбільший його суперник — гігантський восьминіг ховався в таємничих глибинах затоки Кварнер.

Якось на березі Мертвого каналу дракон побачив маленьку дівчинку, яка старанно малювала на папері кораблики, що долали морські простори. Вартувий з Трсата уважно спостерігав за поверхнею води, щоб випадково не прогавити восьминога. Його хвилювання за дитину перервав приїзд батька дівчинки. Маленька дівчинка засумувала, бо не закінчила картину, але батько пообіцяв їй, що вона зможе завершити її наступного дня. Однак цю розмову почув також восьминіг, який збагнув, що дівчинка залишиться на березі сама.

Наступного ранку, коли дівчинка на березі почала домальовувати картину, хитрий восьминіг підійшов до неї і швидко схопив за ногу. Але дракон також був готовий. За мить він опинився поруч і почав рятувати маленьку дівчинку. Восьминіг несамовито намагався схопити його за крила, але при цьому випустив дитину на берег. Тільки тоді почалася боротьба двох чудовиськ не на життя, а на смерть. Дракон дихнув

вогнем на гігантського восьминога, якому довелося відвести свої величезні клешні. Тоді дракон схопив його своїми гострими кігтями і закинув аж до міста Гробник, де той опинився на рибному ринку.

Наступного дня дівчинка пішла в печеру, щоб подарувати малюнок дракону на знак подяки, але його там не знайшла. Трсатський рятівник полетів, коли зрозумів, що надто наблизився до людей. Батько дівчинки, щоб зберегти пам’ять про сміливця, який врятував його дочку, поставив дві бронзові статуї на Трсаті, які й сьогодні оберігають мир у Рієці.

Аж тепер легенда узбережжя у Хорватії постала для мене актуально прозорою і дотичною до наших нинішніх реалій. Справжній кораблик із тих, що малювала дівчинка, чекав мене на березі у фантастично красивому замку, музеї кораблебудування, де було презентовано мою виставку із творчою поетичною імпрезою у рамках VIII Міжнародного мистецького фестивалю “Франкові зорі” — свято української культури у Хорватії. І хоча майже рік тому я отримала це запрошення від організаторів фестивалю Ольги і Віктора Камінських, у нинішніх реаліях не дуже плекала цю мрію. Тим дорожчішими стали миті, коли ми із видатною прямою української і хорватської сцени

рії Шевель, нарешті, неймовірно сердечних ентузіастів Ольги і Віктора Камінських. Чи важливо було для цих лагідних місцин із їх теплим бризом і чистим небом знати, як “звучить незбагненна віола під грім канонади”? Гадаю, що так. Але важливіше для нас, українців, відчувати цю музику наших взаємних чуттів і спільної переконаної мрії.

Ми її переживали спільно від ранку у Ловрані біля пам’ятного знаку Іванові Франку “Поет і Птах”, слухаючи трепетне українське слово в поезії і прозі учасників Першого Міжнародного конкурсу українське ревію поезії і прози “Франкові зорі”!

VIII Міжнародний фестиваль українського мистецтва у Рієці завершився великим концертом лавреатів у всіх номінаціях, а також аукціоном на допомогу ЗСУ. Серед творів, представлених на аукціоні, були книги Олександра Балабкі, лялька-мотанка народної майстрині, яку привезла поетеса Вікторія Шевель, книга — шкатулка, виготовлена майстрами — кондитерами, а також мої акварелі з персональної виставки. Дякую дорогим новим друзям, відомій письменниці і поетесі Надії Мориквас та молодій талановитій авторці Вікторії Шевель, які придбали акварелі за донати нашим захисникам! Мого півника поміж мальв та травне-

Ця зустріч була музичною, як сюїта...

Ольгою Камінською та музикантом Віктором Камінським, які вже тривалий час успішно працюють на ниві культурної дипломатії, облаштовували на стінах зали в Ловрані мої кийські акварелі, написані в минулі два роки. І мету цієї імпрези я визначила саме так: українська пора цього століття — поезія і мистецтво, створене під кийським небом від місяця лютого. Пісні композитора Івана Тараненка “Лет” на мою поезію емоційно доповнили тему.

Ця зустріч була музичною, як сюїта, яку (за моїм віршем) “не грають, а проживають”. Бо звучала внутрішня музика душевних відгуків і співпереживань від аудиторії, від дорогих моїх творчих друзів відомої журналістки і витонченої стилістки-письменниці Галини Дацюк, яка прочитала мої поезії, співзасновника Міжнародного мистецького фестивалю у Хорватії, українського письменника, відомого далеко в зарубіжжі, Олександра Балабкі, що підготував фотодобірку давніх світлин з моєї першої художньої виставки в Українському фонді культури, молоді поетеси Вікто-

вій дніпровський пейзаж обрав її син Іванко, який разом із мамою стали володарями Гран-прі Першого Міжнародного конкурсу українське ревію поезії і прози “Франкові зорі”! Саме ровесником Іванка з Переяслав-Хмельницького хотіла б розповісти легенду про дівчинку, яка малювала кораблики і доброго дракона з Трсатського замку, що охороняє мир у рідному місті. Українські діти воєнної доби добре розуміють метафору таких образів і ще й наділяють їх рисами наших героїчних захисників.

А завершу своєрідним скріншотом нашого спілкування із Ольгою Камінською, коли ми відкрили собі підтексти акварельних образів дівчинки на морському узбережжі та півника поміж мальв. Це саме Ольга Камінська назвала нас “ті, хто мандрують і пишуть”, що сподобалося всім. А в розмові про оживлюючий адриатичний бриз розшифрувала його так: “...Бриз — це формула кисню плюс ще один атом О₃ (озон)”. Я уточнила: “У випадку з Хорватією це ще плюс Камінські, які оживляють серця...”

Подарунок до ювілею

Відомий український актор театру і кіно, заслужений артист України Сергій Калантай від прем'єри виконував роль Хвилі у виставі “Житейське море” в Національному академічному драматичному театрі імені Івана Франка. А напередодні ювілею йому запропонували грати головного героя Івана Барильченка. Відтоді вистава набула нових барв.

Едуард ОВЧАРЕНКО

Фото із соціальних мереж

— Раніше співпрацював із Сергієм Калантаєм у виставі “Комедія на руїнах”, — розповів режисер-постановник вистави “Житейське море”, заслужений діяч мистецтв України Петро Ільченко. — Мені здається, що він достойно грав роль шевця Шльоми Каплана. Ми й до цього часто спілкувалися. Сергій — глибокий актор із сучасною палітрою виразальних засобів. Фігура знакова, особливо через велику кількість ролей у кіно.

Я пам'ятаю його ще студентом, коли він був на курсі Валентини Іванівни Зимньої. Потім вони тривалий час виступали на естраді з Анатолієм Гнатюком, створили цікавий дует.

У виставі “Житейське море” спочатку він грав Хвилю. Глядач позитивно сприйняв цю роботу. А Володимир Нечепоренко, який від прем'єри грав Івана Барильченка, запропонував на цю роль Сергія Калантая.

Мені як режисеру важливо, щоб роль була художньо переконливою. Тепер масо інший погляд на той самий конфлікт. На мою думку, це має сенс, оскільки тепер деякі глядачі ходять на виставу двічі — аби подивитися на роль й іншого актора.

Процес вводу нового актора на роль відбувся протягом лише трьох репетицій. Елементарно не було часу. Одну виставу вже перенесли, інша стояла через день. А скасовувати дві вистави поспіль, та ще й прем'єру, неправильно з погляду самої вистави, бо глядачі ображаються, коли їх підводять. Головне, щоб глядач залишився задоволений. Я вдячний акторам, які не бояться, виходять на сцену і рятують виставу. Це так театральньо, коли актор бере сміливість на себе.

Також завершили роботу над виставою за новою п'єсою драматурга Богдана Гнатюка, сина відомого Анатолія Гнатюка. У ній він порушив тему останнього консула України в той час, коли Україна вже втратила незалежність на початку ХХ століття. Це був консул Української Народної Рес-

публіки в Мюнхені, постать історична. Там багато цікавого історичного матеріалу. Є паралелі, які перегукуються з нашим часом. Роль головного героя виконує Анатолій Гнатюк. Також у виставі зайняті Лесь Задніпровський, Володимир Ніколаєнко, Ірина Сопіт та Ганна Осадча.

Зі своїми студентами в Національній музичній академії України я працюю над двома операми, а в Київському національному університеті культури і мистецтв ставимо виставу “Лісова пісня”, “За двома зайцями” та “Вісім люблячих жінок”.

— Петро Ільченко — один із найкращих постановників української класики серед сучасних режисерів, — переконаний Сергій Калантай. — Свої вистави він робить за автентичними канонами. В усіх його постановках — від “Кайдашевої сім'ї” до “Житейського моря” — присутній український дух. В основі його робіт — українська культура.

У виставах інших режисерів ми бачимо осучаснення. Не скажу, що його немає в “Комедії на руїнах” чи в “Житейському морі”. Але там присутня українська вишиванка.

Ідею поставити “Житейське море” до

театру приніс Володимир Нечепоренко. Ми збиралися, думали, обговорювали. Багато хто пам'ятає минулу постановку “Житейського моря” в нашому театрі, у якій також грав Володимир Макарович. Разом із Петром Ільченко вони скоротили п'єсу, зробили текст більш динамічним.

Робота над виставою була непростою. Не забуваймо, що Іван Карпенко-Карий — один із небагатьох драматургів, який сам був актором і писав про акторство. Це акторська вистава. Вона базується більше на акторському виконанні, ніж на режисерському прочитанні. Принаймні це моя суб'єктивна думка. Саме в цьому й полягає особливість української класичної драматургії: головним є не режисер, а саме актор. У команді сильні актори, і кожен пропонує щось своє.

Хвиля — це рушій всієї цієї історії. Зігравши ці дві ролі, я для себе досі не визначив, хто із них більш порядний і чесний. Спершу Хвиля був для мене антагоністом, а Барильченко — людиною, яка бореться зі своїми недоліками, комплексами.

Але під час роботи над виставою я зрозумів, що Хвиля так живе. Можливо, живе й пішло — матиму те, що забажаю. Але він не має другого дна, любить Марусю і доводить їй зраду Барильченка. Спочатку я сприйняв Хвилю як людину, що бавиться в любов, стосунки, золоті персні, подорожі світами. Він шкодує, що з ним так вчинили. Він же знав усю правду від самого по-

чатку. Вони товаришували з Барильченком, разом закохалися в Марусечку. “Я вас любив, коли ви ще були молодою, і ніде вам не зрадкую”, — каже Хвиля. Я переосмислив бачення цього героя. Він як намітив, так собі і йде.

А роль Барильченка стала бонусом у моїй роботі в Театрі Франка. Але треба було грати вже через три дні. У четвер почав роботу — у понеділок уже грав.

Барильченко живе надумано. Він людина, що, як кажуть, вхопила Бога за бороду, і йому все дозволено. Він розбешений ситуацією. Йому насправді не потрібна Марусечка, а потрібна псевдослава, фальшиві оплески, фальшиві поцілунки. Барильченко повчає, займається марлезонством. А насправді він порожній, до того ж, цинічний. Піднявся за рахунок таких, як Крамарюк.

Не впевнений, що така людина може стати героєм і закрити бліндаж чи амбразуру, або кинутися з гранатою на танк. Такі люди більше говорять, більше вдають із себе героїв. Плоть цікавить їх більше, ніж душа.

Під час одного з перших показів я вийшов на сцену з високою температурою. Адже для мене важлива роль, важливий цей творчий етап, і я ревний до роботи. Звісно, і далі працюватиму над образом.

Нещодавно з'явився в серіалі “Обіцянка Богу”, де граю роль Войтенка-батька. Також була робота у стрічці “Солдатик”. Це історія про людей із посттравматичним синдромом.

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Звернення до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі! Тижневик “Слово Просвіти” — один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі — за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі, хто любить, шанує і дорожить українським правдивим і об'єктивним словом можемо допомогти “Слову Просвіти”. Будь-яка фінансова підтримка видання — це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ КБ “ПРИВАТБАНК” (ЄДРПОУ банку 14360570, код банку 305299) відкрито рахунок: № UA26305299000026004036804116; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Ігор ЗОЦ

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова)

Павло МОВЧАН
Микола ТИМОШИК
Георгій ФІЛІПЧУК
Микола ГОЛОМША
Юрій ГАНДЗЮК
Галина ДАЦЮК
Євген БУКЕТ

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК

Коректорка
Олена ГЛУШКО

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

